

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE ORTAÖĞRETİM TARİH DERS KİTAPLARINDA
“COĞRAFİ KEŞİFLER” KONUSU VE YENİ YORUMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Pınar GELİBOLU

Ankara - 2008

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE ORTAÖĞRETİM TARİH DERS KİTAPLARINDA “COĞRAFİ
KEŞİFLER” KONUSU VE YENİ YORUMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Pınar GELİBOLU

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hamza KELEŞ

Ankara – 2008

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Pınar GELİBOLU' ya ait “Türkiye’de Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşifler Konusu ve Yeni Yorumlar” adlı çalışma jürimiz tarafından Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖZET

[Yazar GELİBOLU, Pınar], [Türkiye’de Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında “Coğrafi Keşifler” ve Yeni Yorumlar], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2008]

Bu araştırmada Türkiye’de ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun hangi dönemi kapsadığını, adı geçen kâşif ve keşiflerin yeterli olup olmadığını, keşif haritalarının ve kâşif resimlerinin ne derece yer aldığını, günümüzde okutulan ders kitaplarında bu konuda bilimsel hatalar yapıp yapılmadığını incelemeye aynı zamanda ders kitaplarında yer almayan milattan önce başlayıp günümüze kadar gerçekleşen keşiflerin ortaöğretim tarih programlarına dahili konusunda bir fikir oluşturmaya çalışılmıştır.

“Coğrafi Keşifler” ile ilgili olarak tarih ders kitaplarında hangi olgulara değinildiği belirlenmektedir. Bu amaçla araştırmada 1929 ile 2007 yılları arasında Türkiye’de okutulan ortaöğretim tarih ders kitaplarından 39’u incelenmiştir. “Coğrafi Keşifler” konusu 1929 yılında yayımlanan Umum-i Tarih kitaplarında yer almadığı için araştırma 36 ders kitabı üzerinde yapılmıştır. Araştırma sırasında konuyla ilgili çağdaş bilimsel kaynaklara da başvurulmuştur.

Araştırma dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve konu ile ilgili araştırmalara, ikinci bölümde; araştırmanın hangi yöntemle yapıldığına, üçüncü bölümde; araştırmaya ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölümde ise sonuç ve öneriler açıklanmıştır.

ABSTRACT

[Author GELİBOLU, Pınar], [Geographical Discoveries in Secondary Education History Textbooks in Turkey and New Comments], [Master Thesis], Ankara, [2008]

In this study it is aimed to examine which periods “Geographical Discoveries” include in secondary education history textbooks in Turkey, whether the mentioned discoveries and discoverers were enough or not, how much place these discovery maps and the pictures of discoverers take, whether scientific mistakes were made or not about this subject in the present textbooks and also to form an opinion about including the discoveries which lasting from Before Christ (B.C) to now and which are not mentioned in textbooks to the secondary education history programme.

It is determined which facts about “Geographical Discoveries” are mentioned in secondary education history textbooks. For this purpose, in this study 39 of the secondary education history textbooks studied between 1929 and 2007 in Turkey were examined. Since “Geographical Discoveries” subject was not included in Public History textbooks published in 1929 this study was carried out on 36 textbooks. While doing the study it was also applied to the contemporary scientific sources related with the subject.

The study consists of four chapters. In the first chapter the fact of problem, the problem sentence, sub-problems, the aim, importance, hypotheses and limitations of the study and other studies related with the subject were discussed; in the second chapter it was explained by which method the study carried out; in the third chapter findings and discussions about the study were stated. In final chapter the result and suggestions were explained.

ÖNSÖZ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün yüksek lisans çalışma programının gereği olarak hazırlanan bu araştırmada, Türkiye'de ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun bilimsel içerik ve görsel materyaller açısından incelenmesine yer verilmektedir.

Bu sebeple 1929'dan günümüze kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun yer aldığı 36 tarih ders kitabı çağdaş bilimsel kaynaklar doğrultusunda incelenerek var olan eksikliklerin ortaöğretim tarih ders kitaplarına dahili konusunda bir fikir oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ortaöğretim tarih ders kitaplarında yer alan coğrafi keşifler konusuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Hamza KELEŞ' e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca araştırmanın her aşamasında katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Bahri ATA' ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ankara / 2008

Pınar GELİBOLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar.....	vi

I. BÖLÜM

1.Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu.....	4
1.2Tarih Ders Programları ve Coğrafi Keşifler Konusu.....	5
1.3Ortaöğretim Tarih Ders Kitapları ve Coğrafi Keşifler Konusu.....	6
1.4Problem Cümlesi.....	14
1.5Alt Problemler.....	14
1.6Araştırmanın Amacı.....	15
1.7Araştırmanın Önemi.....	15
1.8Varsayımlar.....	16
1.9Sınırlılıklar.....	16
1.10 Tanımlar.....	16
1.11 İlgili Araştırmalar.....	17

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli.....	18
2.2 Evren ve Örnekleri.....	18

III. BÖLÜM

3. BULGULAR ve YORUM

3.1	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	19
3.2	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	60
3.3	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	61
3.4	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	62
3.5	Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	89
3.6	Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum-----	91

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1	Sonuç-----	93
4.2	Öneriler-----	95

KAYNAKÇA-----	97
----------------------	-----------

EKLER-----	103
-------------------	------------

EK 1: Ortaöğretim Tarih Ders Kitabı Yazarları için İlgi Çekici Bilgiler-----	104
---	------------

TABLOLAR LİSTESİ

TABLOLAR	Sayfa
Tablo 1a Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	20
Tablo 1b Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	23
Tablo 1c Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	27
Tablo 1d Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	31
Tablo 1e Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	35
Tablo 1f Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	39
Tablo 1g Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	43
Tablo 1h Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular-----	47
Tablo 2a Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında En Çok Yer Alan Kâşifler-----	60
Tablo 3a Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında En Az Yer Alan Kâşifler-----	61
Tablo 4a Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Dâhil Edilebilir Kâşif ve Keşifler-----	62
Tablo 5a Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında yer alan “Coğrafi Keşifler” Konusuna ilişkin Değinilen Tarihsel Olguların Toplamı-----	91

1. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Tarih, sosyal bilimler alanı içinde özel ve önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde ve diğer ülkelerde tarih başlı başına bir alan olarak kabul edilmektedir (Çeçen, 2003:1). Her millet yeni nesle milli bir talim ve terbiye vermek, ona kendi damgasını vurmak ister. Bu milli şuurun uygulanmasında, beslenip kökleşmesinde tarihin mühim rolü vardır. Tarih için haklı olarak “kök duygusu” kazandırır derler. Filhakika bu sayede ecdadımızla aramızda münasebet kurulmuş olur. Onların yaşayış, düşünüş ve duyuş tarzları mücadeleleri hakkında fikir edinir; onlara neler borçlu olduğumuzu anlar, gelecek nesle karşı olan vazifelerimizi idrak etmiş bulunuruz. Sonra yine haklı olarak söylenildiği gibi, mazi bizim içimizde yaşadığı takdirde milletimiz bir istikbale sahip olabilir (Baymur, 1941:5).

Tabakoğlu’na (2000:17) göre de tarih bilgisi ve bilinci bir toplumun sağlıklı olmasının göstergesidir. Tarihsiz toplumlar gerçekten talihsiz toplumlardır.

Özçelik’e (1993:2-3) göre tarih “insan topluluklarının faaliyetlerini, geçirdikleri gelişimleri ve araların da geçen olayları yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içinde, belgelere dayanmak suretiyle araştıran ve günümüze nakleden sosyal bir ilimdir.

İngiliz tarihçi Edward H.Carr tarihi, “tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog” olarak tanımlamıştır (Özbaran, 1997:10).

İbn Haldun’un da vurguladığı üzere milletlerin hayatı da insan hayatına benzer. Bu yüzden, toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarih öğrenmenleriyle doğru orantılıdır (Köstüklü,2003:11).

Nichol'e (1996:3-4) göre kültürel mirasın önemli bir parçası olan tarihin; öğrencide karşılaştırma, çözümleme, sentez, öteleme gibi eğitimsel becerileri geliştirmek, her öğrencinin bilmesi gereken kavramları vermek, empatiyi beslemek, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarı yapmak gibi önemli amaçları vardır.

Türkiye'de Ortaöğretim Kurumlarında Tarih öğretiminin amaçları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından şu şekilde belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 29 Ağustos 1983:338-339):

- Tarih boyunca kurulmuş büyük medeniyetler, insanlığa hizmet etmiş milletler ve devlet adamları hakkında genel bir tarih kültürü kazandırırken, Türk tarihine kültür ve medeniyetine geniş ölçüde yer vererek, Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki şerefli geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, dünya kültür ve medeniyetinin gelişmesindeki büyük payını öğretip kavratmak, onların milli duygularını daha bilinçli ve köklü kılmak.

- Türk milletinin zekâ ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimsetmek ve bu üstün özelliklerin davranış haline gelmesini sağlamak.

- Tarihte büyük medeniyetler kurmuş, köklü bir geçmişe sahip büyük bir milletin evladı olduklarının sorumluluğunu duyurmak; gelecek için umut ve güven vererek Türk milletine, dünya milletleri içinde layık olduğu yeri sağlama ve Atatürk'ün direktifleri uyarınca "Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda durmadan çalışmaları, sürekli bir çaba göstermeleri ve bu uğurda her fedakârlığı göze alabilmeleri gerektiği bilincini vermek.

- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde, günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneğini geliştirmek;

- Atatürk'ün "yurtta sulh cihanda sulh" ilkesinin ve devletimizin bağımsızlığının ancak yurt ve millet bütünlüğümüzün bozulmasına fırsat vermemek ve güçlü olmakla devam ettirebileceği gerçeğini kavratmak;

- Tarihi olaylara yön veren kişilerin, yerinde ve zamanında gösterdikleri uzak görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret fedakârlık ve kahramanlıkları veya uzağı göremeyişleri ve bilinçsiz davranışları sebebiyle olayların ve tarihin akışını nasıl etkilediklerini göstermek;

- Toplumu yönlendiren Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavratmak ve takdir ettirmek; milletimize düşen insanlık görevleri bulunduğunu belirtmek ve onlarda insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme duygusunu uyandırmak;

- Milli bağımsızlığımızın ve demokrasinin değerini kavratmak; yurt ve millet bütünlüğümüzü koruma, milli çıkarlarımızı ve demokrasiyi üstün tutma bilincini ve davranışını kazandırmak;

- Geçmişle içinde bulunduğumuz zaman arasında bağlantı kurdurup gün geçtikçe daha da çoğalarak karmaşık hale gelen yurt ve dünya sorunlarını iyi değerlendiren, sorunlar yaratmak yerine sağduyu ile hareket ederek onlara çözüm getirebilen; milli, manevi ve maddi değerlerimize yürekten bağlı bir kişilik kazandırmaktır.

Tarih öğretiminin amaçlarından biri de insanların muhitleri ile hayatları arasındaki sıkı ilgileri belirtmek ve insanların muhitleri üzerine nasıl tesir ettiklerini göstermektir (Baymur,1941:8). Bu noktada tarihin faydalandığı bilimlerden coğrafya ile ilişkisi karşımıza çıkmaktadır.

Coğrafi Şartlar, tarihe şekil verir ve tarihin oluşumunda fevkalade etkilidir (Köstüklü, 2003:15). İnsan yaşayışı coğrafi çevreye göre incelenir. İnsanların yeryüzüne yayılışı ve medeniyetleri de tarihi gelişmenin mahsulü olarak izah edilir (Selen, 1991:38).

Tarih ve coğrafya arasında bir çifte münasebetler dizisi, karmaşık bir aksiyonlar ve reaksiyonlar silsilesi vardır. Bir ülkenin tarihi, coğrafyasının bazı hususiyetleri ile toprağına damgasını basar ve buna mukabil coğrafyası tarihi üzerinde sürekli bir tesir icra eder (Halkın, 1989:42).

1.1. Problem Durumu

Bu araştırmada hem coğrafya hem de tarih ilminin ortak alanına giren coğrafi keşifler konusunun ortaöğretim tarih ders kitaplarında ele alınışı ve yeni yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Dünyanın eski dünya ve yeni dünya olarak ikiye ayrılarak, o zamana değin bilinen kara parçalarından ve özellikle ticaret için kullanılan yollardan başkalarının da bulunduğunu ortaya çıkaran, dünyanın jeopolitik, jeostratejik ve ekonomik dengesini değiştiren ve Avrupa kaynaklı gemicilerin Avrupa dışına yaptıkları macera dolu ve keşfe dayanan yolculuklar sonucunda varlığını anladıkları yeni kara parçalarının bulunması genel olarak coğrafi keşifler olarak isimlendirilmektedir (Küçükkalay,2001:131). Keşif, dünyaya ilişkin bilgi edinmenin bir yoludur (Everett-Reid,2005:3).

Keşif hareketlerini insanlık hareketlerinin başlangıcına kadar geri götürmek olanaklı olmakla birlikte, genellikle sonuçları açısından en önemli olanlar ve en sık aralıklarla yapılanları XV. Yüzyılın ortalarından XVI. Yüzyılın sonuna değin gerçekleştirilmiş olanlarıdır. Bu periyotta Amerika, Asya, Afrika ve Uzak Doğu'nun birçok bölgesine keşif yolculukları gerçekleştirilmiştir (Küçükkalay,2001:131).

Günümüzde bile, Dünya'ya ve uzaya ilişkin henüz tam olarak anlaşılamamış konular bulunmaktadır. Bilim adamlarının yaptıkları her uzay gözleminin ve dalgıçların deniz dibinde yaptıkları her incelemenin sonucunda yeni keşiflerle bilginin sınırları biraz daha genişlemektedir (Everett-Reid,2005:3).

Coğrafi Keşifler ilk analizde coğrafyada, dolayısıyla Avrupa insanı başta olmak üzere insanların dünya bilincinde bir dönüşüme yol açmıştır. Bu dönüşüm kadim olan inançlar üzerinde ve zaten ekonominin/zenginliğin erdemlerini çözümlemede belirgin bir yol kat etmiş olan Avrupa'nın ekonomik gelişmesinde etkin olmuştur (Küçükkalay,2001:197).

Yüzölçümü bakımından kıtaların en küçüğü olan Avrupa, Yeniçağ'ın başlarındaki gelişmelerle kıtaların en önemlisi oldu. Öteki kıtalar ise, Avrupa'nın birer sömürgesi haline gelmeye başladı. Avrupa, ticareti ile diğer ülkeleri sömürüyor, oradaki servetler kendisine akıyordu. Batı Avrupa'nın, 16. yüzyıldan başlayarak, iktisadi, siyasal ve giderek kültürel üstünlüğünü ele geçirmesinin temelinde en başta coğrafi keşifler yatar (Tanilli,2000:77).

Sonuçları bakımından çok önemli gelişmelere zemin hazırlayan "Coğrafi Keşifler" konusu geçmişten günümüze kadar hazırlanan tarih ders kitaplarında yer almıştır. Bu araştırmada geçmişten günümüze Türkiye'de ortaöğretim tarih ders kitaplarında "Coğrafi Keşifler" konusunun nasıl anlatıldığı, hangi dönemi kapsadığı, adı geçen kâşif ve keşiflerin yeterli olup olmadığı, keşif haritalarının ve kâşif resimlerinin ne derecede yer aldığı, günümüzde okutulan ders kitaplarında bu konuda bilimsel hatalar yapıp yapılmadığı incelenmeye aynı zamanda ders kitaplarında ele alınmayan kâşiflerin uygun sınıf ve ünitelerle programa dâhili konusunda bir fikir oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.2. Tarih Ders Programları ve Coğrafi Keşifler Konusu

Eğitim programı herhangi eğitim kuruluşunda veya herhangi bir eğitim aşamasında milli eğitimin amaçlarını, eğitim kuruluşunun amaçlarını, bu amaçlara ulaşmak için belirlenmiş öğretim ve ders programlarını, ders içi ve ders dışı faaliyetleri, muhtevanın etkin bir şekilde kazandırılmasını sağlayacak süreç, yöntem ve teknikleri amaçlara ne dereceye kadar ulaşıldığını kontrol etme fonksiyonuna sahip değerlendirme faaliyetlerini kapsayan bir belgedir (Kıncal 2002:170).

Öğretim programı, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına yönelik programdır (Küçükahmet, 2003:9).

Genel olarak belirtmek gerekirse, eğitim programı eğitim sürecindeki hem ders içi faaliyetleri ve hem de ders dışı faaliyetleri kapsamaktadır. Öğretim programı ise sadece derslerle ilgili faaliyetleri kapsamaktadır (Kıncal, 2002:170).

Ülkemizde öğretim programları 1980 öncesinde ünite ve konular listesi olarak düzenlenmekteydi. Çağdaş program yaklaşımlarıyla birlikte hedefler (amaç), davranışlar, ünite ve konular, öğrenme, öğretme süreçleri ve değerlendirme öğelerinin bulunduğu programların uygulamaya konulabildiği görülmektedir. 1984 yılından itibaren uygulamaya konulan programların bir kısmında bu öğeler mevcut iken, bir kısmında bulunmamaktadır (Kılıç ve Seven,2002:3).

Tarih öğretiminin kapsam ve hedefi, tarih öğretim programıyla belirlenir. Tarih dersinin amaçlarına, ilk defa ilkokullarda "hedef" başlığı altında 1924 ilk mektep müfredat programında yer verildiği görülmektedir (İlk Mektep Programı, 1927:71).

Ortaöğretim tarih ders programlarında "Coğrafi Keşifler" konusu tüm 10.sınıflarda (Tarih II) ve Sosyal Bilimler ağırlıklı 11.sınıflarda (Osmanlı Tarihi) yer almaktadır. Tarih II Dersinin II. Ünitesinde Avrupa Tarihi-1(1300-1600) başlığı altında Avrupa'nın yayılması konusunda yayılmanın sebeplerine, keşiflere ve keşiflerin sonuçlarına yer verilmiştir. Osmanlı Tarihi Dersinin III. Ünitesinde 14. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'daki Gelişmeler başlığı altında Ekonomi Alanındaki Gelişmeler konusunda keşiflere yer verilmiştir.

1.3. Ortaöğretim Tarih Ders Kitapları ve Coğrafi Keşifler Konusu

Ders kitabı, genelde, bir ders konusunu ya da bir müfredatı desteklemek için okullarda kullanılmak üzere siyasal otorite, yayımcı, öğretmen ve öğrencinin doğrudan doğruya yer aldıkları ya da etkilendikleri, onlar tarafından ve onlar için yazdırılmış metinlerdir (Özbaran,1997:134).

Ders kitapları, eğitim ve öğretim sürecinin temel materyallerinin başında gelmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005:155). Türkiye'de de ders kitapları eğitim için temel kaynak olarak görülmektedir (Kaya,2005;81).

Ders kitapları, öğrencilere, belli bir öğretim alanı ile ilgili hedef davranışları kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle, programdaki hedeflere uygun olarak yapılandırılmış olmalıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005;155).

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliğinin 4. maddesinde; “Ders kitabı, her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlamış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserlerdir” denilmektedir (Güneş,2002:5).

Öğretimde önemli bir yere sahip olan kitaplar zamanla gelişmiş, yaygınlaşmış, çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Okul programlarında yer alan derslerin her biri için birden fazla kitap hazırlanmıştır.

Birden fazla kitabın hazırlanmış olması, bunlardan birinin seçimini gündeme getirmiştir. Ders kitaplarının seçiminde en önemli ölçüt, bu kitapların Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından kabul edilmiş olması ve Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmış olmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı seçilebilecek kitapları kapsayan bir listeyi okullara gönderdiği Tebliğler Dergisi'nde, her yıl hazırlamaktadır (Çeçen,2003:7-8).

2006-2007 Eğitim-Öğretim yılından itibaren de ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenerek ücretsiz olarak Ortaöğretim kurumlarında dağıtılmaktadır.

Geçmişten beri tarih öğretiminde varılmak istenen amaçlara ulaşmak için kullanılan en önemli araç ders kitapları olmuştur. Tarih öğretiminde ders kitapları en önemli ders aracı olarak hala önceliğini korumaktadır (Safran,2006:182). Bu nedenle tarih kitapları da tüm ders kitapları gibi iyi ve ilgi çekici bir şekilde yazılmalıdır. Kötü yazılmış bir tarih kitabı öğrenciyi tarihten uzaklaştırmaktan başka bir amaca hizmet etmeyecektir (Tekeli, 1995:35).

Tarih konularının yer aldığı kitaplarda bulunması gereken özelliklerden bazıları şunlardır;

-Tuncay'a (1998:56) göre ders kitaplarında, eğitim psikolojisine uygunluk, anlaşılır, açık-seçik anlatım, otorite sayılan tarih eserlerini özetlemesi, tarihçiler arasındaki önemli tartışmaları yansıtması, en yeni çalışma ve bulgulara yer vermesi gibi özellikler aranmalıdır.

-İçerik bilimsel bilgiler içermelidir. Konular mantıksal bütünlük ve neden-sonuç ilişkisi içinde ezbere yönelik ayrıntı sayılabilecek tarih bilgisinden çok önemli tarihi olayları ve olguları kapsayacak biçimde oluşturulmuş olmalıdır. Kitapta kullanılan haritalara resimlere, grafiklere, şekillere ve tablolara öğrencilerin ilgisini çekecek açıklayıcı, aydınlatıcı tarzda yer verilmelidir.

-İçerik konunun özelliğine göre aşamalı ve birbirinin ön koşulu olacak şekilde anlamlı sıralanmalıdır (Özalp,2000:6).

-Ders kitaplarında, tek bir doğru gösterilmeyip işlenen konu ile ilgili değişik görüşler sunularak öğrencinin daha geniş bir perspektiften düşünerek, tartışarak konuyu algılaması amaçlanmalıdır (Köstüklü, 1998:107).

-Tarih ders kitaplarındaki "değerlendirme" soruları anlama, kavrama, analiz, sentez nitelikli olmalıdır (Köstüklü, 1998:108).

-Tarih ders kitaplarının gerek içerik ve tasarım gerekse pedagojik açıdan çağın standartlarını yakalaması sağlanmalıdır (Safran,2006:187).

Türkiye'de Osmanlı imparatorluğu döneminde, Avrupa Ülkeleri ile hemen hemen paralel bir dönemde, tarih dersinin okul müfredatına girdiği görülmektedir. Saffet Paşa döneminde hazırlanan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin öngördüğü üzere dört yıllık sübyan okullarına "Muhtasar Tarih-i Osmanî" ve rüştiyeye de "Tarih-i Umumi" ve "Tarih-i Osmanî" isimli tarih dersleri konmuştur. Ancak II. Abdülhamit Döneminde tarih dersleri, sübyan okullarından kaldırıldı. Rüştiyelerde de milletleri, hükümdarlarına karşı isyana teşvik eden Fransız İnkılâbı'

nın etkisini gençler arasında azaltmak için Tarih-i Umumi'nin çıkarıldığı dikkati çekmektedir (Safran,2006:175-176).

1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanı üzerine tarih dersleri okullarda yine eski mevkiini almıştır (Baymur, 1941:16).Peki Avrupa Tarihi içerisinde yer alan Coğrafi Keşifler konusu Osmanlı Devleti'nde ne zaman ders kitaplarında yerini aldı?

Mekteb-i Harbiye Ordu teşkilatı muavini Mülazım-ı Sani Muhittin'in Tedrisat-ı Rüştîye Kütüphanesi dizisinde kaleme aldığı Kâinata Bir Nazar Yahut Mücmel Tarih-i Umumi (Kitap 116 sayfadır, 1307 basım) İlk, Orta ve Yeni Çağlar konusunda bilgiler vermektedir. Kitapta Keşifler ve İcatlar konusunda yer almaktadır (Arıkan, 1995: 147).

Tarih-i Umumi derslerinin orta dereceli okullardan kaldırılmasıyla Avrupa Tarihi açısından ortaya çıkan boşluğun Abdurrahman Şeref Bey'in yüksek okullar için yazdığı Osmanlı Devleti Tarihinde verilen bilgilerle doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Abdurrahman Şeref kitabında (Tarih-i Devlet-i Osmaniye,1315,2 cilt) Avrupa'daki siyasal gelişmeleri incelemekte ve coğrafi keşiflerle teknik buluşların doğurduğu sonuçların özünü açıklamaya çalışmaktadır. O'na göre:

“Portekizler sırf menafi-i ticariyelerini teksir ve temine çalıştıklarından yalnız sevhil ile iktifa edip dahil-i kıt'ata nüfuz etmelidir. Zaten kudretleri ona kâfi değildi.İspanyollar ise istimlâk arzusunu pek ileri götürüp ve müstemlekaât-ı cedideyi tükenmez bir altın ve gümüş defnesi addedip ferç ferç terk-i vatan ile berr-i cedide koştular. Madenlere üşüştüler. Ve senevî iki yüz elli bin kilo gümüş ihracına başladılar. Avrupa piyasasında maadin-i meskukenin tekessüründen dolayı eşya fiyatı bittabi yavaş yavaş yükselmeye başladı. Maadin ihracatı senebesene tezayüd etmekle eşya fiyatının terakkisi de ona tabi oldu. 1840 tarihine kadar yalnız İspanyol Amerikasından yüz yirmi iki milyon kilo gümüş ve üç milyon kilo kadar altın çıkarıldığı tahmin olunmuştur” (Arıkan, 1995:149).

Abdurrahman Şeref ayrıca İspanyolların Amerika'yı nasıl sömürgeleştirdikleri ve yeni bulunan ülkelerdeki ürünlerin nasıl Avrupa'da yayıldığı üzerinde de durmaktadır. Abdurrahman Şerif bütün bu gelişmelerin sonuçlarına şöyle değinmektedir:

“...İş bu keşfiyat-ı coğrafiye ahval-i iktisadiye-i tahavvulat-ı azime husule getirmiştir. Bir kere karaya ve Akdeniz’e münhasır olan ticaret-i umumiye yeni mecralar bulup Bahr-i Muhit şehirleri birdenbire terakkiye yüz tutmuş, Bahr-i Sefid’in akvam-ı bahriyesi mertebe-i kadimelerinden sakıt olarak deniz hegemonyası Bahr-i Muhit milletlerine (Portekizler, İspanyollar, Hollandalılar, Fransızlar, İngilizler) intikal etmiştir. Saniyen Kurun-ı Vustada zengin olmak tarikleri açılmıştır” (Arıkan,1995:149).

II. Meşrutiyet döneminde tarih yayınları önemli bir yere tutar. Osmanlı tarihi dersleri yanında umumi tarih dersleri müfredat programlarına yeniden konmuştur. Bu dönem ders kitaplarına Ali Reşat damgasını vurmuştur, diyebiliriz (Arıkan 1995:150-151).

Ali Reşat’ın “ Mekatib-i Sultaniyenin fûnun ve edebiyat şubeleri onuncu sınıfına mahsus” *Kurun-ı Cedide Tarihi* 694 sayfalık (I. Cilt İstanbul’un fethinden Karlofça Muahedesine kadar Tarih-i Osmanî, 16-17. Asırlarda Avrupa, 1332) koca bir cilt oluşturmaktadır. Bu kitapta hem Osmanlı tarihi, hem de Avrupa tarihi ele alınmaktadır. Avrupa’nın siyasal durumu yanında keşifler, sömürgeciliğin doğuşu, zenci ticareti vb. konular da işlenmektedir. Keşiflerin önemi şu sözlerle vurgulanmaktadır (s.777):

“ Keşfiyat-ı azime yalnız İspanya ve Portekiz tarihlerine ait vekayi olmayıp belki iktisadi, siyasi, ilmi, dini netayici itibariyle tarih-i âleme taalluk eder... Bu netayicin bazıları hemen meydana çıktı, bazıları ise bilahare görülebildi. İhtimal ki bütün netayic henüz tamamen olmamıştır. Büyük ticaret yolları derhal değişti. Bahr-i Sefid ehemmiyetini gaip etti. Bu ehemmiyet Bahr-i Muhit’e intikal etti...”

Bunun yanında Amerika’da çıkarılan tonlarla altın ve gümüşün Avrupa’ya getirilmesi ve bu birikimin Avrupa ekonomisi üzerindeki etkileri de ele alınmaktadır (Arıkan, 1995:152).

Osmanlı Devleti’nin yıkılıp yeni Türk devletinin kurulduğu yıllarda, Osmanlı döneminden kalan tarih ders kitaplarının hemen değiştirilmesi yoluna gidilmemiştir. Tarih programları hemen ve tamamen değiştirilmiş, fakat yeni programlara uygun kitap yazılıp basılması çabuk mümkün olmamıştır (Arıkan, 1995:153).

1926 yılında lise müfredat programına uygun olarak Ahmet Hamit ve Mustafa Muhsin Beylerin Türkiye Tarihi yayınlanmıştır. Bu kitapta, Avrupa tarihi de önemli yer tutmaktadır, ancak 1930 basımı tam 766 sayfa olan bu kitabın III. bölümünün 57 sayfası 17. ve 18. yüzyıl Avrupa tarihine ayrılmıştır (Arıkan, 1995:154).

Araştırmada incelenen 39 ortaöğretim tarih ders kitabı arasında yer alan 1929 yılına ait Ahmet Refik ve Ali Reşat Beylerin Umumi Tarihlerinde Coğrafi Keşifler konusu bulunmamaktadır. Bu kitaplar Fransız ihtilali konusu ile Avrupa tarihine başlamaktadırlar.

Maarif Vekâletince muallimlerden mürekkep bir heyete telif ettirilmiş olan 1929 yılına ait Umumi Tarih I-II-III adlı ders kitaplarında da “Coğrafi Keşifler” konusu yer almamıştır. Umumi Tarih III kitabında “on altıncı asırda Avrupa’ya ve Yakınşark’ a umumi bir nazar” başlığı altında konu şu şekilde geçmektedir;

“On beşinci ve on altıncı asırlarda Avrupa’da da Yakınşark’ta da pek mühim vak’alar ve tahavvüller, beşeriyetin bu zamana kadar içinde yaşadığı şeraiti değiştirdi, yeni devir açtı; buna (kurunu cedide) veya (Yeni zamanlar) dediğimiz malumdur.

Avrupa’da da sırası ile matbaacılık icat edildi; büyük deniz keşfiyatı oldu; Rönesans ve Reformasyon hareketleri başladı...”(1929:1).

Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından 1933’te yayımlanan Tarih III kitabında konuya 80 ile 93. sayfalar arasında ve 13 sayfada değinilmektedir (Tarih III, 1933:80-93).Enver Koray’ın yazdığı Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında ise konu 51 ile 54. sayfalar arasında 3 sayfada işlenmektedir (Koray, 1951:51-54). Niyazi Akşit’in 1951’de yazdığı Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında konu 62 ile 65. sayfalar arasında 3 sayfada işlenmektedir (Akşit,1951:62-65).

Emin Oktay’ın yazdığı Yeni ve Yakın ağlar Tarih III adlı kitabında konu 46 ile 54. sayfalar arasında 8 sayfada ele alınmaktadır (Oktay, 1952:46-54). Niyazi Akşit ile Çağatay Uluçay’ın birlikte yazdıkları Tarih Lise IV. sınıflar kitabında konu 59 ile 66.sayfalar arasında 7 sayfada işlenmektedir (Akşit ve Uluçay, 1952:59-66). Bedriye Atsız ile Hilmi Oran’ın birlikte yazdıkları Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III

kitabında konuya 57 ile 60.sayfalar arasında 3 sayfada değinilmektedir (Atsız ve Oran, 1953:57-60).

Niyazi Akşit ile Emin Oktay'ın Öğretmen okulları I.sınıflar için 1953'te yazdıkları ve 1963'te de 9.defa basılan Tarih I kitabında konu I.ünitede 6 ile 12.sayfalar arasında 6 sayfada işlenmektedir (Akşit ve Oktay, 1953-1963:6-12).

Niyazi Akşit'in 1956 ve 1961 de basılan Tarih Lise III kitabında konu 78 ile 83.sayfalar arasında 5 sayfada işlenmektedir (Akşit, 1956-1961:78-83). Bedriye Atsız ve Hilmi Oran'ın birlikte yazdıkları Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında konu 66 ile 74.sayfalar arasında 8 sayfada işlenmektedir.

Yılmaz Öztuna'nın 1977 yılında yazdığı Lise Tarih III kitabında konu 189.sayfanın sonundan 194.sayfanın başına kadar 4 sayfa olarak işlenmektedir (Öztuna, 1977:189-194). Emin Oktay'ın 1979 ve 1985'te basılan Lise Tarih III kitabında konuya 52 ile 59.sayfalar arasında 7 sayfada değinilmektedir (Oktay, 1979:52-59). Niyazi Akşit'in 1981'de yazdığı Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında konu 83 ile 89.sayfalar arasında 6 sayfada işlenmektedir (Akşit, 1981:83-89). Nurer Uğurlu ile Esergöl Balcı'nın birlikte yazdıkları Lise Tarih III kitabında konu 116 ile 122.sayfalarda 7 sayfa olarak işlenmektedir (Uğurlu ve Balcı, 1989:116-122). Hakkı Dursun Yıldız, Coşkun Alptekin, İlhan Şahin ve İdris Bostan'ın birlikte yazdıkları Lise Tarih III kitabında konu 78 ile 81.sayfalar arasında ve 4 sayfada işlenmektedir (Dursun ve diğerleri, 1989:78-81).

İsmet Miroğlu ve Yusuf Halaçoğlu'nun birlikte yazdıkları Tarih III kitabında konu 80 ile 83.sayfalar arasında ve 3 sayfada işlenmektedir (Miroğlu ve Halaçoğlu, 1989:80-83). Gürkan Tekin ve Yüksel Turhal'ın 1989 yılında birlikte yazdıkları Meslek Liseleri için Tarih kitabında konu 117 ile 120.sayfalarda ve 4 sayfa olarak işlenmektedir (Tekin ve Turhal, 1989:117-120). Osman Bircan'ın Meslek Liseleri için Tarih adlı kitabında konu III. ünite 110 ile 113.sayfalar arasında 3 sayfada işlenmektedir (Bircan, 1990:110-113). Ahmet Mumcu'nun Liseler içi yazdığı Tarih III kitabında konu II. ünite 81 ile 84.sayfalara arasında ve 3 sayfada işlenmektedir (Mumcu, 1990:81-84).

Veli Şirin'in yazdığı Lise Tarih III kitabında konu II. ünite 119 ile 124.sayfalar arasında 5 sayfada işlenmektedir (Şirin, 1990:119-124). Selahattin Dikmen ve Kemal Koçak'ın birlikte yazdıkları Lise Tarih III kitabında konu 135 ile 139.sayfalarda ve 5 sayfa olarak işlenmektedir (Dikmen ve Koçak, 1990:135-139). Altan Deliorman'ın Meslek Liseleri için Tarih adlı kitabında konu 102 ile 106.sayfalar arasında ve 5 sayfada işlenmektedir (Deliorman, 1991:102-106). Milli Eğitim Bakanlığının 1994'te basılan Tarih II kitabında konu 42 ile 45.sayfalar arasında ve 3 sayfada işlenmektedir (MEB, 1994:42-45).

Mustafa Demirel'in Sağlık Meslek Liseleri için Tarih III adlı kitabında konu 118 ile 122. sayfalar arasında 5 sayfada işlenmektedir (Demirel, 1995:118-122). Osman Çakırtaş'ın 1995'te yazdığı Osmanlı Tarihi I kitabında konu 100 ile 105.sayfalar arasında 6 sayfa olarak işlenmektedir (Çakırtaş, 1995:100-105). Tahir Erdoğan Şahin'in yazdığı Tarih II kitabında konuya 75 ile 79.sayfalar arasında 5 sayfada değinilmektedir (Şahin, 1995:75-79).

Tahir Erdoğan Şahin'in yazdığı Lise Osmanlı Tarihi (Siyasi) kitabında konu 114 ile 116.sayfalar arasında ve 2 sayfada işlenmiştir (Şahin, 1997:114-116). Kemal Kara'nın1998'de yayımlanan Lise Tarih II ders kitabında konuya 54 ile 57.sayfalar arasında 3 sayfa olarak değinilmektedir(Kara, 1998:54-57).Şenol Kalaycı'nın yazdığı Lise Tarih II kitabında konu 49 ile 52.sayfalar arasında 3 sayfa olarak işlenmiştir (Kalayca, 1998:49-52).

M. Altay Köymen, Mehmet Özgedik, Mehmet Öz, Suat Akgül, Metin Anahtarcıoğlu'nun birlikte yazdıkları Lise Tarih II kitabında konu 58 ile 62.sayfalar arasında ve 4 sayfa olarak işlenmiştir (Köymen ve diğerleri, 2000:58-62). Kemal Kara'nın yazdığı Lise Osmanlı Tarihi kitabında konuya 81 ile 86.sayfalar arasında, 5 sayfada değinilmektedir (Kara, 2005:81-86). MEB'in 2005'te yayımlanan Osmanlı Tarihi kitabında konu 51 ile 54.sayfalar arasında ve 3 sayfada işlenmektedir (MEB,2005:51-54). Kemal Kara'nın yazdığı Tarih II kitabında konu 67 ile 73.sayfalar arasında 6 sayfada işlenmektedir (Kara,2005:67-73). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2007 yılında yayımlanan Tarih II kitabında konu 32 ile 35.sayfalar arasında ve 3 sayfada işlenmektedir (MEB, 2007:32-35).

Görüldüğü üzere konuya en fazla 1933'te TTT Cemiyeti tarafından yayımlanan Tarih kitabında yer verilmiştir. Sonraki dönemde yayımlanan ders kitapları içinde de konu belirli ölçülerde ve bağımsız başlıklar altında yerini almıştır. Bu ders kitaplarında ele alınış oranları da araştırmanın bulgular ve yorumlar kısmında açıklanacaktır.

1.4. Problem Cümlesi

Türkiye’de Ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu nasıl işlenmiştir ve yeni yorumlar nelerdir?

Araştırmanın yukarıdaki temel problemine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler araştırılmıştır.

1.5. Alt Problemler

Alt Problem 1 : Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun içeriği nedir ve yer alan görsel materyaller nelerdir?

Alt Problem 2: Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu işlenirken en çok yer alan kâşifler kimlerdir?

Alt Problem 3: Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu işlenirken en az yer alan kâşifler kimlerdir?

Alt Problem 4: Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar okutulan öğretim tarih ders kitaplarında ele alınmayan kâşifler ve keşifler ortaöğretimde hangi sınıfta ve üniteye nasıl programa dahil edilebilir?

Alt Problem 5: 2007 yılında Türkiye’de okutulan tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunda bilimsel hata veya hatalar var mıdır?

Alt Problem 6: Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar okutulan ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunu en iyi şekilde anlatan ders kitapları hangileridir?

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun nasıl anlatıldığını, hangi dönemi kapsadığını, adı geçen kâşif ve keşiflerin yeterli olup olmadığını, keşif haritalarının ve kâşif resimlerinin ne derece yer aldığını, konunun anlatımında bilimsel hatalar yapıp yapılmadığını incelemektedir. Ayrıca yapılan araştırmayla ders kitaplarında yer almayan kâşif ve keşiflerin ortaöğretimde hangi sınıfta ve üniteye programa dahili konusunda bir fikir oluşturmak amaçlanmıştır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Yapılan bilimsel çalışmalar geçmişe ışık tutması bakımından önemlidir. Ders kitaplarının çağdaş bilimsel çalışmalarla birlikte yenilenmesi gerekmektedir. Bu araştırma, öncelikle geçmişten günümüze Türkiye’de ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun nasıl işlendiğini ortaya koyması ve yeni yorumlar katması bakımından önemlidir. Ayrıca araştırmanın program geliştirme uzmanlarına, ders kitabı hazırlayanlara, konu ile ilgili ilerde yapılacak araştırmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın tarih öğretimi etkili ve verimli hale getirme adına gösterilen çabalara destek verebileceği umulmaktadır.

1.8. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir.

1. Literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler doğru ve geçerlidir.
2. Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.

1.9. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar yayımlanan ortaöğretim tarih ders kitaplarından 39’u üzerine yapılan inceleme ile sınırlıdır.
2. Araştırma, “Coğrafi Keşifler” konusu için belirtilen hedef ve davranışlarla sınırlıdır.
3. Araştırma içerik analizi yöntemi ile veri toplamayla sınırlıdır.

1.10. Tanımlar

Bu başlıkta araştırmada geçen temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Ortaöğretim : İlköğretimden sonra öğrenimini sürdürmek isteyen öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yüksek öğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir (Fidan ve Erden, 2001:208).

Ders Kitabı : Her türlü ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurs ve kurumlarında kullanılacak olan, konuları eğitim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacıyla basılı eserlerdir (Ceyhan ve Yiğit, 2003:147).

Keşif: Bulma, Varlığı bilinmeyen bir yerin veya gerçeğin ortaya çıkarılması (Büyük Kültür Ansk,1984:2636).

Kâşif: Bilinmeyen bir şeyi veya yeri meydana çıkaran, keşfeden, bulan (Meydan Larousse, 1990:203).

İçerik: Öğrenci davranışlarının standart ve düzeyini belirleyen amaçların gerçekleşmesinde önemli; araç olan bilgilerdir (Sözer, 1998:63).

Tasarım: Bir kitabın yayına hazırlama; görsel planlama ve teknik planlama şeklinde düşünülen genel yapısıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2003:149).

1.11. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusu ile ilgili benzerlik gösteren ilgili araştırma ve bulgulara rastlanmamıştır.

Araştırma ortaöğretim tarih ders kitaplarında ve programlarında coğrafi keşif ve kâşiflerin nasıl yer edinebileceği hususunda yeni araştırmalara örnek teşkil edebilecek nitelikte bir çalışmadır.

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yürütülmesinde izlenen yöntem (araştırmanın modeli), araştırmanın evreni ve örnekleme konularına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli genel olarak bakıldığında zaman açısından düşünüldüğünde ve metot yönünden incelendiğinde bir “içerik analizi” modelidir. Yazılı ve sözlü materyallerin sistemli bir analizidir içerik analizi (Balcı, 1997:230). İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin için de saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız (Yıldırım ve Şimşek, 2006:227). Bu yaklaşımın özünde yazılan ve söylenenlerin kategorileştirmesi ve ne sıklıkta olduklarını saymak yatar. İçerik analizi sonuçları genelde frekans ve/ya da yüzde tabloları şeklinde sunulur (Balcı, 1997:230).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki ortaöğretim tarih ders kitaplarındaki “Coğrafi Keşifler” konusu oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise 1929’dan 2007 yılına kadar yayımlanan 39 ortaöğretim tarih ders kitabındaki “Coğrafi Keşifler” konusu oluşturmaktadır.

III. BÖLÜM

3.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlarına yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun içeriği ve hangi görsel materyallerin yer aldığı analiz edilmiştir. Ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu üç kategoride ele alınıp işlenmektedir. Bunlar: Keşiflerin nedenleri; keşifler ve keşiflerin sonuçları şeklinde yer almaktadır, var olan görsel materyaller de keşiflerin anlatımı sırasında ders kitaplarında bulunmaktadır.

İncelenen 39 ortaöğretim ders kitabında “Coğrafi Keşifler” ile ilgili olarak yer alan tarihsel olgular listesi Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h’da yer almaktadır.

Tablo 1a : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değerlendirilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1929 Ahmet Refik	1929 Ali Reşat	1929 Umumi Tarih I- II-III	1933 Tarih III	1951 Enver Koray
Doğunun zenginliklerine sahip olma				X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma				X	
Yeni bir Hindistan yolu bulmak				X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					
Coğrafya bilgisinde ilerleme				X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula				X	X
Matbaanın tesiri				X	
Haritacılıkta ilerleme					
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi				X	X
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri					X
Markopolo				X	
Hristiyanlığı yaymak				X	X
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma				X	
Merkezi Krallıkların güçlenmesi				X	
Türklerin Avrupa'ya baskısı					
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak				X	
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)				X	
Ceneviz ve Fransızlar					
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)					
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)				X	X
Vasco de Gama (Kalikut)				X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					
Albukerk(Çinhindi)				X	X
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)				X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)				X	
Fernand Cortes (Meksika)					
Magellan (Magellan Boğazı)				X	X
Delkano (Devr-i Alem)					

	1929 Ahmet Refik	1929 Ali Reşat	1929 Umumi Tarih I- II-III	1933 Tarih III	1951 Enver Koray
Pizaro (Peru)					
Almagro (Peru)					
Amerigo Vespucci (Amerika)				X	X
Portekiz ve İspanyol sömürgeciliğinin kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol sömürgeciliğinin sonu				X	
Portekiz ve İspanyanın sömürgeciliğe ilk başlayan devlet olma sebepleri				X	
16.yy'da Fransız Keşifleri				X	
J.Cartier					
16.yy'da İngiliz Keşifleri				X	
J.Cobo – S.Cobo					
Amerika'daki uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızıldereli)				X	
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası				X	
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat Güzergahı					
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları					
Amerika'da Kurulan Sömürgeler					
Batı Keşif Yolları					
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					
Amerigo Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi					X
Magellan'ın resmi					
Vasco de Gama'nın resmi					X
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi					
15. ve 16. yy KEŞİFLERİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.				X	X
Ticaret yollarının yönü değişti.				X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.				X	X
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).				X	X
Avrupa'dan Amerika'ya göç başladı					
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.					
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.				X	
Zenci ticareti başladı				X	

	1929 Ahmet Refik	1929 Ali Reşat	1929 Umumi Tarih I- II-III	1933 Tarih III	1951 Enver Koray
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu					X
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.					
Reforma yol açtı					
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.					
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü					
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.				X	
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.				X	X
Bankacılık doğdu.				X	X
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.				X	
Coğrafi bilgiler değişti.					
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).					
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.				X	X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.				X	
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri				X	
TOPLAM				39	23

Tablo 1b : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1951 Yılı Niyazi AKŞİT	1952 Yılı Emin OKTAY	1952 Yılı Niyazi AKŞİT - Ç.ULUÇAY	1953 Yılı ATSIZ-ORAN	1953 Yılı AKŞİT-OKTAY
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X		X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma		X			
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X	X	X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri			X		X
Haritacılıkta ilerleme			X		X
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi	X	X	X	X	X
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri					X
Markopolo	X	X	X		X
Hristiyanlığı yaymak	X		X		X
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi					
Türklerin Avrupa'ya baskısı					
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					
Ceneviz ve Fransızlar					
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)		X			X
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					
Albukerk(Çinhindi)	X	X		X	

	1951 Yılı Niyazi AKŞİT	1952 Yılı Emin OKTAY	1952 Yılı Niyazi AKŞİT - Ç.ULUÇAY	1953 Yılı ATSIZ- ORAN	1953 Yılı AKŞİT- OKTAY
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)				X	
Fernand Cortes (Meksika)	X	X	X	X	X
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	X
Delkano		X	X		X
Pizaro (Peru)	X	X			X
Almagro (Peru)		X			X
Amerigo Vespucci	X	X	X		X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu				X	
Portekiz ve İspanyanın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri					
16.yy'da Fransız Keşifleri			X		X
J.Cartier			X		X
16.yy'da İngiliz Keşifleri			X		X
J.Cobo – S.Cobo	X	X	X		X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)		X			
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası					
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat Güzergahı					
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları		X			
Amerika'da Kurulan Sömürgeler					
Batı Keşif Yolları		X			
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					
Amerigo Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi		X		X	

	1951 Yılı Niyazi AKŞİT	1952 Yılı Emin OKTAY	1952 Yılı Niyazi AKŞİT - Ç.ULUÇAY	1953 Yılı ATSIZ- ORAN	1953 Yılı AKŞİT- OKTAY
Magellan'ın resmi					
Vasco de Gama'nın resmi		X		X	
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi		X			
15. ve 16. yy KEŞİFLERİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	X
Ticaret yollarının yönü değişti.	X	X	X	X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.	X	X		X	
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).	X	X	X		X
Avrupa'da Amerika'ya göç başladı	X		X		X
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.		X			X
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.	X	X	X	X	X
Zenci ticareti başladı			X		X
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu	X	X	X		X
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.			X		X
Reforma yol açtı			X		X
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.			X		
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü	X		X		X
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.					
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.			X		X
Bankacılık doğdu.					
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.				X	

	1951 Yılı Niyazi AKŞİT	1952 Yılı Emin OKTAY	1952 Yılı Niyazi AKŞİT - Ç.ULUÇAY	1953 Yılı ATSIZ- ORAN	1953 Yılı AKŞİT- OKTAY
Coğrafi bilgiler değişti.					
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).		X		X	X
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X		X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.					X
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devletine Etkileri		X			
TOPLAM	25	35	33	20	39

Tablo 1c : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin
Değerlendirilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1956 Yılı Niyazi AKŞİT	1961 Yılı Niyazi AKŞİT	1963 Yılı AKŞİT- OKTAY	1963 Yılı ATSIZ- ORAN	1977 Yılı Yılmaz ÖZTUNA
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma					
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X	X	X	
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri	X	X	X	X	X
Haritacılıkta ilerleme	X	X	X		
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi	X	X	X		
Avrupalı'ların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri	X	X	X		
Markopolo	X	X	X	X	X
Hristiyanlığı yaymak	X	X	X	X	
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi					X
Türklerin Avrupa'ya baskısı					X
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					X
Ceneviz ve Fransızlar				X	
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)	X	X	X	X	X
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	X
Alvarez Cabral (Brezilya)				X	
Albukerk(Çinhindi)				X	

	1956 Yılı Niyazi AKŞİT	1961 Yılı Niyazi AKŞİT	1963 Yılı AKŞİT- OKTAY	1963 Yılı ATSIZ - ORAN	1977 Yılı Yılmaz ÖZTUNA
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)				X	
Fernand Cortes (Meksika)	X	X	X	X	
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	X
Delkano (Devri Alem)	X	X	X	X	X
Pizaro (Peru)	X	X	X	X	
Almagro (Peru)	X	X	X	X	
Amerigo Vespucci (Amerika)	X	X	X	X	X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması				X	
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu					X
Portekiz ve İspanyanın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri					X
16.yy'da Fransız Keşifleri	X	X	X	X	X
J.Cartier	X	X	X		
16.yy'da İngiliz Keşifleri	X	X	X	X	X
J.Cobo – S.Cobo	X	X	X	X	X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)				X	X
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası					
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat güzergahı					
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları					
Amerika'da kurulan Sömürgeler					
Batı Keşif Yolları					
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					
Amerigo Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi				X	
Magellan'ın resmi					

	1956 Yılı Niyazi AKŞİT	1961 Yılı Niyazi AKŞİT	1963 Yılı AKŞİT- OKTAY	1963 Yılı ATSIZ - ORAN	1977 Yılı Yılmaz ÖZTUNA
Vas de Gama'nın resmi					
Pizaro'nun resmi				X	
Markopolo'nun resmi				X	
15. ve 16. yy KEŞİFLERİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	
Ticaret yollarının yönü değişti.	X	X	X	X	
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.				X	
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).	X	X	X	X	
Avrupa'da Amerika'ya göç başladı	X	X	X		
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.	X	X	X		
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.	X	X	X		
Zenci ticareti başladı	X	X	X	X	
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu	X	X	X	X	
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.	X	X	X		
Reforma yol açtı	X	X	X	X	
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.					
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü	X	X	X		
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.				X	
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.	X	X	X	X	
Bankacılık doğdu.					
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.				X	

	1956 Yılı Niyazi AKŞİT	1961 Yılı Niyazi AKŞİT	1963 Yılı AKŞİT- OKTAY	1963 Yılı ATSIZ - ORAN	1977 Yılı Yılmaz ÖZTUNA
Coğrafya bilgileri değışti					
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).	X	X	X	X	
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X		X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.	X	X	X	X	
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri					X
TOPLAM	39	39	39	41	23

Tablo 1d : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değınilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1979 Yılı Emin OKTAY	1981 Yılı Niyazi AKŞİT	1985 Yılı Emin OKTAY	1989 Yılı UĞURLU-BALCI	1989 Yılı Hakkı Yıldız-Diğ
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma	X	X	X	X	
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X	X	X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri		X		X	
Haritacılıkta ilerleme		X		X	
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi	X	X	X	X	
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri		X		X	
Markopolo	X	X	X	X	
Hristiyanlığı yaymak		X			
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi					
Türklerin Avrupa'ya baskısı					
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					
Ceneviz ve Fransızlar					
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)	X	X	X	X	
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					X
Albukerk(Çinhindi)	X		X		

	1979 Yılı Emin OKTAY	1981 Yılı Niyazi AKŞİT	1985 Yılı Emin OKTAY	1989 Yılı UĞURLU- BALCI	1989 Yılı Hakkı Yıldız-Diğ
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)					
Fernand Cortes (Meksika)	X	X	X	X	X
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	X
Delkano (Devri Alem)	X	X	X	X	X
Pizaro (Peru)	X	X	X	X	
Almagro (Peru)	X	X	X	X	
Amerigo Vespucci (Amerika)	X	X	X	X	X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu					
Portekiz ve İspanyanın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri					
16.yy'da Fransız Keşifleri		X		X	
J.Cartier		X		X	
16.yy'da İngiliz Keşifleri	X	X	X	X	X
J.Cobo – S.Cobo	X	X	X	X	X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)	X		X	X	X
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası		X			X
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat Güzergahı					
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları	X		X		
Amerika'da Kurulan Sömürgeler	X		X		
Batı Keşif Yolları	X		X		
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası				X	
Amerigo Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi	X		X	X	
Magellan'ın resmi		X			

	1979 Yılı Emin OKTAY	1981 Yılı Niyazi AKŞİT	1985 Yılı Emin OKTAY	1989 Yılı UĞURLU- BALCI	1989 Yılı Hakkı Yıldız-Diğ
Vasco de Gama'nın resmi	X		X		
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi	X		X	X	
15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	
Ticaret yollarının yönü değişti.	X	X	X	X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.	X		X	X	X
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).	X	X	X	X	
Avrupa'da Amerika'ya göç başladı		X		X	
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.	X	X	X	X	
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.		X		X	X
Zenci ticareti başladı		X			X
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu		X		X	
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.		X		X	
Reforma yol açtı		X		X	
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.				X	
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü		X		X	
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.					
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.		X		X	
Bankacılık doğdu.					
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.					

	1979 Yılı Emin OKTAY	1981 Yılı Niyazi AKŞİT	1985 Yılı Emin OKTAY	1989 Yılı UĞURLU- BALCI	1989 Yılı Hakkı Yıldız-Diğ
Coğrafya bilgileri değişti.	X		X	X	X
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).	X	X	X	X	
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X	X	X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.					
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	X		X	X	X
TOPLAM	36	41	36	45	23

Tablo 1e : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1989 Yılı MİROĞ LU HALAÇ OĞLU	1989 Yılı TEKİN TURH AL	1990 Yılı Osman BİRCAN	1990 Yılı Ahmet- MUMCU	1990 Yılı Veli ŞİRİN
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma	X				X
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X		X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					X
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri			X		
Haritacılıkta ilerleme					
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi			X		
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri					X
Markopolo	X			X	X
Hristiyanlığı yaymak			X	X	X
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi		X			
Türklerin Avrupa'ya baskısı					X
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingerler (Normanlar)					
Ceneviz ve Fransızlar					
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)					
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X		X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X		X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1989 Yılı MİROĞ LU HALAÇ OĞLU	1989 Yılı TEKİN TURHAL	1990 Yılı Osman BİRCAN	1990 Yılı Ahmet-MUMCU	1990 Yılı Veli ŞİRİN
Albukerk (Çinhindi)					
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X		X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)					
Fernand Cortes (Meksika)					X
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X		X	X
Delkano (Devri Alem)		X			X
Pizaro (Peru)					
Almagro (Peru)					
Amerigo Vespucci (Amerika)		X		X	X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu					X
Portekiz-İspanya'nın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri				X	
16.yy'da Fransız Keşifleri					
J.Cartier					
16.yy'da İngiliz Keşifleri					X
J.Cobo – S.Cobo					X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)	X			X	X
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası	X		X		
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat Güzergahı					X
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları					
Amerika'da Kurulan Sömürgeler					
Batı Keşif Yolları					
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					

	1989 Yılı MİROĞ LU HALAÇ OĞLU	1989 Yılı TEKİN TURH AL	1990 Yılı Osman BİRCAN	1990 Yılı Ahmet MUMCU	1990 Yılı Veli ŞİRİN
Amerigo Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi	X	X	X		X
Magellan'ın resmi			X		
Vasco de Gama'nın resmi	X				X
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi	X				
15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	X
Ticaret yollarının yönü değişti.		X	X	X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.	X		X		
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).		X	X	X	
Avrupa'dan Amerika'ya göç başladı			X	X	
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.			X		
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.		X	X		X
Zenci ticareti başladı	X		X		
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu			X		
Rönesansın doğuşunda etkili oldu.		X		X	
Reforma yol açtı				X	
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.					
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü				X	
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.	X			X	X
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.	X			X	
Bankacılık doğdu.					

	1989 Yılı MİROĞ LU HALAÇ OĞLU	1989 Yılı TEKİN TURH AL	1990 Yılı Osman BİRCAN	1990 Yılı Ahmet- MUMCU	1990 Yılı Veli ŞİRİN
Kara nakliyatının yerini deniz nakliyatına bıraktı.					
Coğrafya bilgileri değişti					X
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).			X		X
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X	X	X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.				X	
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.					
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	X	X		X	X
TOPLAM	22	19	20	25	32

Tablo 1f : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1990 Yılı DİKMEN- KOÇAK	1991 Yılı Altan DELİO RMAN	1994 Yılı MEB	1995 Yılı Mustafa DEMİREL	1995 Yılı Osman ÇAKIRTAŞ
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma	X			X	X
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X	X	X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması					
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	X
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri				X	X
Haritacılıkta ilerleme				X	X
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi	X			X	X
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri	X			X	X
Markopolo	X			X	X
Hristiyanlığı yaymak	X	X	X	X	
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi		X			
Türklerin Avrupa'ya baskısı	X				X
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak	X				
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					
Ceneviz ve Fransızlar			X		
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)	X		X		X
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					X

	1990 Yılı DİKMEN- KOÇAK	1991 Yılı Altan DELİORMAN	1994 Yılı MEB	1995 Yılı Mustafa DEMİREL	1995 Yılı Osman ÇAKIRT AŞ
Albukerk (Çinhindi)					
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)					
Fernand Cortes (Meksika)	X		X	X	X
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	X
Delkano (Devri Alem)	X		X	X	X
Pizaro (Peru)	X		X	X	
Almagro (Peru)	X		X	X	
Amerigo Vespucci (Amerika)	X		X	X	X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu	X				
Portekiz-İspanyanın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri	X				X
16.yy'da Fransız Keşifleri			X	X	
J.Cartier			X		
16.yy'da İngiliz Keşifleri	X		X	X	X
J.Cobo – S.Cobo	X		X		X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)	X		X	X	X
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası			X		X
Colomb'un İzlediği Yollar					
Magellan'ın Seyahat Güzergahı	X	X			X
Hindistan Yolunun Keşfi					
Doğu Keşif Yolları					
Amerika'da kurulan Sömürgeler					
Batı Keşif Yolları					
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					
Amerigo Vespucci'nin resmi					X

	1990 Yılı DİKMEN- KOÇAK	1991 Yılı Altan DELİORMAN	1994 Yılı MEB	1995 Yılı Mustafa DEMİREL	1995 Yılı Osman ÇAKIRT AŞ
Colomb'un resmi	X				X
Magellan'ın resmi		X			
Vasco de Gama'nın resmi	X	X			X
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi					X
15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	X
Ticaret yollarının yönü değişti.	X	X	X	X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.	X		X		X
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).	X	X	X		X
Avrupa'dan Amerika'ya göç başladı.	X		X	X	X
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.			X	X	
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.	X			X	X
Zenci ticareti başladı.	X	X		X	X
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu.	X		X	X	
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.			X	X	X
Reforma yol açtı			X	X	
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.			X		
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü.	X		X		X
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.	X	X			X
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.			X		X
Bankacılık doğdu.					

	1990 Yılı DİKMEN- KOÇAK	1991 Yılı Altan DELİO RMAN	1994 Yılı MEB	1995 Yılı Mustafa DEMİREL	1995 Yılı Osman ÇAKIRTA Ş
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.					
Coğrafya bilgileri değişti.					X
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).	X		X	X	X
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X	X	X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.		X			X
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.				X	
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	X	X	X	X	X
TOPLAM	42	21	37	36	46

Tablo 1g : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	1995 Yılı T.Erdoğan ŞAHİN	1997 Yılı T.Erdoğan ŞAHİN	1998 Yılı Kemal KARA	1998 Yılı Şenol KALAYCI	2000 Yılı M.Altay KÖYMEN
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	X
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma	X		X	X	
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X		X	X	X
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması	X				
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	X
Matbaanın tesiri			X		
Haritacılıkta ilerleme					
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi				X	
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri					
Markopolo	X	X		X	
Hristiyanlığı yaymak	X				X
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					
Merkezi Krallıkların güçlenmesi			X		
Türklerin Avrupa'ya baskısı			X		
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					
Ceneviz ve Fransızlar					X
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)	X	X			X
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	X
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	X
Alvarez Cabral(Brezilya)					

	1995 Yılı T.Erdoğan ŞAHİN	1997 Yılı T.Erdoğan n ŞAHİN	1998 Yılı Kemal KARA	1998 Yılı Şenol KALAY CI	2000 Yılı M.Altay KÖYMEZ
Albukerk(Çinhindi)			X		
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	X
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)					
Fernand Cortes (Meksika)			X		
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	X
Delkano (Devr-i Alem)	X	X	X	X	
Pizaro (Peru)			X		
Almagro (Peru)			X		
Amerigo Vespucci (Amerika)	X	X	X	X	X
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu	X				
Portekiz ve İspanya'nın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri					
16.yy'da Fransız Keşifleri					X
J.Cartier					X
16.yy'da İngiliz Keşifleri					X
J.Cobo – S.Cobo					X
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)			X		X
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası				X	X
Colomb'un İzlediği Yollar		X			
Magellan'ın Seyahat Güzergahı					
Hindistan Yolunun Keşfi	X				
Doğu Keşif Yolları					
Amerika'da kurulan Sömürgeler			X		
Batı Keşif Yolları					
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					

	1995 Yılı T.Erdoğ ŞAHİN	1997 Yılı T.Erdoğ n ŞAHİN	1998 Yılı Kemal KARA	1998 Yılı Şenol KALAY CI	2000 Yılı M.Altay KÖYME
Amerika Vespucci'nin resmi					
Colomb'un resmi	X	X			
Magellan'ın resmi	X		X		
Vasco de Gama'nın resmi	X	X	X		
Pizaro'nun resmi					
Markopolo'nun resmi					
15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X		X	X	X
Ticaret yollarının yönü değişti.	X		X	X	X
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.				X	
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).			X	X	X
Avrupa'dan Amerika'ya göç başladı	X		X		X
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.			X	X	X
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.	X				X
Zenci ticareti başladı.					
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu.	X		X	X	X
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.	X				X
Reforma yol açtı.	X				X
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.				X	X
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü					X
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.	X				X
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.					X

	1995 Yılı T.Erdoğan ŞAHİN	1997 Yılı T.Erdoğan ŞAHİN	1998 Yılı Kemal KARA	1998 Yılı Şenol KALAYCI	2000 Yılı M.Altay KÖYMEN
Bankacılık doğdu.					
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.			X		
Coğrafya bilgileri değişti		X			X
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).			X	X	X
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X		X	X	X
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.	X				
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	X		X	X	X
TOPLAM	31	15	32	24	34

Tablo 1h : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin Değinilen Tarihsel Olgular

15. ve 16. yy KEŞİFLERİNİN NEDENLERİ	2005 Yılı Kemal KARA (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı MEB (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı Kemal KARA (Tarih II)	2007 Yılı MEB (Tarih II)	Frekans
Doğunun zenginliklerine sahip olma	X	X	X	X	35
Türklerin elinde bulundurduğu ipek yoluna sahip olma	X	X	X	X	18
Yeni bir Hindistan yolu bulmak	X	X	X	X	33
Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması		X			3
Coğrafya bilgisinde ilerleme	X	X	X	X	35
Gemi tekniğinde ilerleme ve pusula	X	X	X	X	36
Matbaanın tesiri	X	X			16
Haritacılıkta ilerleme					9
Hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi	X	X			21
Avrupalıların Yeni Çağ'da bilinmeyen ülkeleri bulmak istemeleri		X		X	13
Markopolo		X			24
Hristiyanlığı yaymak		X	X	X	22
Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip John'a ulaşma					1
Merkezi Krallıkların güçlenmesi				X	6
Türklerin Avrupa'ya baskısı	X		X		7
Müslüman Türk alemini arkadan vurmak					2
KÂŞİFLER ve KEŞİFLER					
Vikingler (Normanlar)					2
Ceneviz ve Fransızlar					3
Portekiz'in ilk keşifleri (Asor ve Kanarya Adaları)	X	X			19
15. ve 16. yy'da Portekiz Keşifleri					
Bortelmi Diaz (Ümit Burnu)	X	X	X	X	35
Vasco de Gama (Kalikut)	X	X	X	X	35
Alvarez Cabral(Brezilya)					3

	2005 Yılı Kemal KARA (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı MEB (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı Kemal KARA (Tarih II)	2007 Yılı MEB (Tarih II)	Frekans
Albukerk (Çinhindi)					9
15. ve 16. yy'da İspanyol Keşifleri					
Cristof Colomb (Bahama-Küba-Haiti Adaları-Amerika)	X	X	X	X	35
Monez de Balboa (Büyük Okyanus)					3
Fernand Cortes (Meksika)	X	X	X		23
Magellan (Magellan Boğazı)	X	X	X	X	35
Delkano (Devr-i Alem)	X	X	X	X	27
Pizaro (Peru)	X		X		17
Almagro (Peru)	X		X		16
Amerigo Vespucci (Amerika)	X	X	X	X	32
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Kıyaslanması					1
Portekiz ve İspanyol Sömürgeciliğinin Sonu					6
Portekiz ve İspanyanın Sömürgeciliğe İlk Başlayan Devlet Olma Sebepleri					5
16.yy'da Fransız Keşifleri	X	X	X	X	17
J.Cartier	X	X	X	X	13
16.yy'da İngiliz Keşifleri	X	X	X	X	23
J.Cobo – S.Cobo	X		X	X	22
Amerika'daki Uygarlıklar(Aztek, Maya, İnka, Kızılderili)	X	X	X	X	21
Görsel Materyal					
Keşif Yerleri ve Yolları Haritası	X		X	X	12
Colomb'un İzlediği Yollar					1
Magellan'ın Seyahat Güzergahı		X			5
Hindistan Yolunun Keşfi					1
Doğu Keşif Yolları					3
Amerika'da kurulan Sömürgeler	X				4
Batı Keşif Yolları					3
Dias'ın Avrupa ve Atlas Okyanusu Haritası					1

	2005 Yılı Kemal KARA (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı MEB (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı Kemal KARA (Tarih II)	2007 Yılı MEB (Tarih II)	Frekans
Amerika Vespuçi'nin resmi		X			2
Colomb'un resmi	X	X		X	18
Magellan'ın resmi	X		X	X	8
Markopolo ve Vasco de Gama'nın yaptığı yolculuk		X			1
Vasco de Gama'nın resmi	X			X	15
Pizaro'nun resmi					1
Markopolo'nun resmi					7
15. ve 16. yy KEŞİFLERİN SONUÇLARI					
Sömürge İmparatorlukları kuruldu.	X	X	X	X	33
Ticaret yollarının yönü değişti.	X	X	X	X	33
Avrupa'daki zenginlik anlayışı değişti.			X		17
Avrupa'da burjuva sınıfı doğdu (zenginleşti).	X	X	X	X	25
Avrupa'da Amerika'ya göç başladı.	X		X	X	20
Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.		X	X		17
Avrupa'ya yeni bitkiler ve hayvanlar getirildi.	X			X	22
Zenci ticareti başladı.		X	X	X	18
Keşifler dini kanaatlerin sarsılmasına neden oldu.	X	X	X	X	23
Rönesans'ın doğuşunda etkili oldu.		X		X	16
Reforma yol açtı.					13
Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.			X	X	7
Amerika'nın eski bir medeniyet merkezi olduğu görüldü		X	X	X	16
Keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı.			X	X	12

Tablo 1h : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Coğrafi Keşiflere İlişkin
Değinilen Tarihsel Olgular Devamı

	2005 Yılı Kemal KARA (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı MEB (Osmanlı Tarihi)	2005 Yılı Kemal KARA (Tarih II)	2007 Yılı MEB (Tarih II)	Frekans
Ticaret alanının ve kazancın sınırı genişledi.					15
Bankacılık doğdu.					2
Kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı.	X		X		6
Coğrafya bilgileri değişti.	X		X	X	11
Dünyanın büyük bir kısmı tanındı (kıtalar, ülkeler).	X	X	X	X	24
Keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı.	X	X	X	X	34
Deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı.					3
İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa dünya ticareti için mücadele etti.					8
Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	X		X	X	23
TOPLAM	39	37	39	38	

3.1.1. Coğrafi Keşiflerin Nedenleri Açısından

Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h'da da görüldüğü gibi gemi tekniğinde ilerleme ve pusulanın icadı, coğrafya bilgisinde ilerleme, Doğu'nun zenginliklerine sahip olmak ve yeni bir Hindistan yolu bulmak en fazla üzerinde durulan tarihsel olgular iken Habeşistan'daki Hristiyan devlet ve orada yaşayan Rahip Jan'a ulaşma isteği, Müslüman Türk alemi ni arkadan vurmak ile Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması en az üzerinde durulan tarihsel olgulardır.

1933 yılında yayımlanan Tarih III kitabından günümüze kadar yayımlanan ortaöğretim tarih ders kitaplarının tümünde coğrafi keşiflerin nedenleri açıklanırken gemi tekniğinde ilerleme ve pusulanın icadı tarihsel olgusu yer almıştır. Ortaöğretim tarih ders kitaplarında coğrafi keşifler konusuna başlamadan önce “Teknolojik Gelişmeler” başlığı altında barut, matbaa, kağıt, pusula gibi buluşların Avrupa'ya taşınmasından bahsedilmiştir: “Avrupa'daki teknolojik gelişmelere etki eden en önemli unsur, Haçlı Seferleriydi. Haçlı Avrupası, İslam dünyasına karşı giriştiği iki yüzyıllık bu serüven sonrasında, kendilerinde olmayan barut, matbaa, kağıt, pusula gibi buluşları Avrupa'ya taşıdı. Avrupalılar Doğu-İslam dünyasından taşıdıkları bu buluşları daha da geliştirdiler” (Tarih II, 2007:32). Haçlı Seferleri, Batılı Hristiyanlar ve Müslümanlar için olağanüstü bir karşılıklı keşif, uygarlığın bütün alanlarında yoğun bir alışveriş dönemi olmuştur (Balivet, 2004:93). Coğrafi keşifler konusunun yer aldığı kitaplarda coğrafya bilgisinde ilerleme maddesi ise yalnızca Mehmet Altay Köymen, Mehmet Öz, Mehmet Özgedik, Suat Akgül ve Metin Anahtarcıoğlu'nun birlikte yazdıkları 2000 yılında yayımlanan Lise Tarih 2 kitabında yer almamıştır.

İncelenen bazı tarih ders kitaplarında coğrafya bilgisinin ilerlemesinde matbaanın etkisi vurgulanmış (MEB, 2005:52) ; ancak İslam dünyasının keşiflerin başlamasında etkili olan coğrafya bilimine katkılarını tarih ders kitaplarında yer verilmemiştir. Oysa coğrafya, Müslümanların en fazla geliştirdikleri ilimlerden biridir. Ve bu konuda başta Araplar olmak üzere, Farslar ve Türkler çok sayıda eser bırakmışlardır. Bir yandan Atlantik kıyılarında Pasifik kıyılarına kadar gerçek anlamda hemen hiçbir sınırla karşılaşmadan seyahat edebilme imkanı; bir yandan da hem uzun bir yolculuk, hem de o zamanlar bilinen dünyanın dört bir yanından gelen alimlerle fikir alış-veriş imkanı sağlayan Hac seyahatleri, İslam coğrafyasının zenginleşmesine katkıda

bulunmuştur. Böylece İslam coğrafyası Greklerin, Romalıların ve Ortaçağ Latin müelliflerinin bildikleri coğrafyayı çok aşmıştır (Nasr, 1991:97).

Müslümanlar denizcilikte kullanılmak üzere mıknatısı geliştirdiler, usturlabı ve gemici pusulasını icat ettiler. Onlar limanlar ve bir kara konakları (merahil) ağıyla Asya, Afrika ve Avrupa'yı birbirine bağlayacak yeni kara ve deniz yolları oluşturdular. Gemi yaptıkları fabrikalara Daru's-Sina'a (arsenals) adını verdiler ve gemilerin yöneticilerini emiru'l- bahr (admiral) olarak adlandırdılar. Müslümanlar yıldızlar ve deniz yolları haritalarıyla yollarını bulabilmek için yeni bir yöntem kullandılar; boylam meridyenlerle enlem paralellerini sabitleştirerek küresel kartografiyi yaratmış oldular (Armağan, 1990:181). Tarih ders kitaplarında keşiflere İslam dünyasının etkilerinden bahsedilmese de Avrupa'nın denizcilikle ilgili terimleri İslam dünyasının katkılarını göstermektedir.

Keşiflerin nedenlerinden biri olan “Doğunun zenginliklerine sahip olma” olgusu konunun yer aldığı bütün kitaplarda ifade edilirken, Bedriye Atsız ve Hilmi Oran'ın birlikte yazdıkları Tarih III kitabında yeni bir Hint yolu bulmak arzusu açıklanırken dolaylı olarak yer almaktadır: “Ortaçağda baharat, ipek, kumaş ve kıymetli taşlar Avrupa'da pek makbuldü. Kara ve deniz yollarıyla Akdeniz sahillerine getirilen bu mallar, Venedik ve Ceneviz gemileri tarafından Avrupa'ya taşınırdı. Fakat çok el değiştirdiğinden pek pahalı satılırdı. Avrupalılar bunları ucuza mal etmek için başka bir Hint yolu bulmak ve yerinden satın almak arzusuna kapıldılar” (Atsız-Oran, 1953:57).

Keşiflerin nedenleri anlatılırken tablolardan da görüldüğü üzere “ yeni bir Hindistan yolu bulmak” olgusu yalnızca Yılmaz Öztuna'nın Lise tarih III (1977), Osman Bircan'ın Meslek Liseleri için Tarih (1990), T.Erdoğan Şahin'in Lise Osmanlı Tarihi (1997) ders kitaplarında yer almamaktadır.

1933 yılında yayımlanan Tarih III (1933:83) kitabında keşiflerin dini sebepleri: “Habeşistan'da Hristiyan bir devletin mevcudiyetinden ve orada rahip Jan isminde birinin yaşadığından, ona mülaki olmak lazım geldiğinden bahsolunuyordu. Bazıları şarkta cenneti bulmayı ümit ediyorlar diğer bazıları da şarkta bulunacak vahşileri Hristiyanlığa kazandırmak vazifesinden dem vuruyorlardı.” şeklinde açıklanmıştır. Habeşistan'daki Hristiyan devletten diğer ders kitaplarında bahsedilmemiştir.

Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h'da da görüldüğü gibi üzerinde en az durulan tarihsel olgulardan biri de “Müslüman Türk alemini arkadan vurmaktır”. Bu olgu Tarih III (1933:83) ve Selahattin Dikmen ile Kemal Koçak'ın birlikte yazdıkları Lise Tarih III (1990:135) kitabında yer almıştır.

Keşiflerin nedenlerinden “Avrupa insanların yoksulluğu ve nüfus artışının ekonomik çöküntü yaratması” olgusu da Veli Şirin'in Lise Tarih III (1990:120), T.Erdoğan Şahin'in Tarih II (1995:751) ve MEB'in Osmanlı Tarihi (2005:52) ders kitaplarında yer almaktadır.

Tablolarda da görüldüğü üzere keşif nedenlerinden gösterilen “Türklerin Avrupa'ya baskısı” olgusu incelenen ders kitaplarının yedisinde yer almaktadır. Yılmaz Öztuna'nın Lise tarih III kitabında: “ Açık denize çıkma ihtiyacı, Türkler'in Avrupa'ya baskısından doğmuştur. Daha 1370'lerde Tuna'ya erişen, 1453'te Bizans'ı Avrupa toplumundan koparan, Boğazlar'ı kapatarak modern Boğazlar rejimini kuran, Karadeniz'i kapalı Türk gölü haline getiren, Ege'de de aynı tutum içinde bulunan Osmanlılar, Avrupa milletlerinin gelirlerinin büyük parçalarına el koymuşlardı” şeklinde yer almaktadır (Öztuna, 1977:190).

Kemal Kara'nın yazdığı Tarih II (1998:54), Osmanlı Tarihi (2005:81) ve Tarih II (2005:67) ders kitaplarında da Türklerin Avrupa'ya baskısı olgusu:”Karadeniz ve Akdeniz bir Türk gölü haline getirilmiş ve bütün Kuzey Afrika ele geçirilmiş; Osmanlılar karşısında sürekli toprak kaybına uğrayan Avrupa ülkeleri, Akdeniz'in batısına doğru itilmişlerdi. Bu durum karşısında Avrupa ülkeleri, kendilerine yeni hayat sahaları bulmak ihtiyacını duyular.” Şeklinde açıklanmıştır.

Türklerin Avrupa baskısı olgusuna Veli Şirin'in yazdığı Lise Tarih III (1990:120), Selahattin Dikmen ve Kemal Koçak'ın birlikte yazdıkları Lise Tarih III (1990:135), Osman Çakırtaş'ın yazdığı Osmanlı Tarihi I (1995:102) kitaplarında da değinilmektedir.

Arıkan'a göre ise coğrafi keşiflerin nedenlerinden gösterilen Türklerin Avrupa'ya baskısı görüşü günümüzde iflas etmiştir. Çünkü coğrafi keşifleri başlatan Portekiz ve İspanyollar Osmanlı Türklerinin baskısını duyamayacak kadar uzak ülkelerde yaşıyorlardı. İstanbul'un alınması Frenklerin doğuyla yaptıkları ticarete bir darbe vurmamıştı. Tam tersine bu ilişkiler fetihten sonra daha da gelişerek devam etti. Üstelik coğrafi keşiflerin hazırlıkları, Ümit Burnu yolunun keşfi için yapılan

alışmalar 14.yüzyılın ortalarına kadar inmektedir. Bu tarihlerde Türkler henüz Avrupa için bir tehdit, bir tehlike oluşturmuyorlardı. Osmanlıların Avrupa'ya doğru ilerlemesi, Doğu ticareti ve İstanbul'un fethi arasında kurulan ilişkiler, Batı tarihçilerinin bir uydurmasıdır (Arıkan, 1995:158).

Osmanlıların ilerleyişleri olsa olsa psikolojik bir rol oynamıştır. Osmanlı'ların savaşları, kimi zaman ticarete büyük sekte vuruyordu; ancak Osmanlıların kendileri, Batılılarla olan ticarete hiçbir zaman karşı olmadılar. Venedikliler ve Cenovalılarla yaptıkları ticaret anlaşmalarını seve seve yeniliyorlar ve hükümlerine de uyuyorlardı. Osmanlılar, İran yönünden kervan yollarının yanı sıra, İran Körfezi ile Kızıl Deniz yönünden deniz yollarını serbest bıraktılar. Yavuz Sultan Selim, 1517'de Mısır'ı fethettiğinde, Mısır'ın eski sahipleri Memlukler'in Venediklilerle yapmış oldukları antlaşmaları hemen yenilendi. Daha sonra, 1528'de Kanuni Sultan Süleyman, I.François ile antlaşma yaptı ve Fransız gemileri de gelip İskenderiye'de Venedikli lerle rekabete başladılar. Hatta Osmanlılar, Memlukluler'in baharata koydukları vergileri de azalttılar; % 10 yerine % 5, sonra da % 3 aldılar (Tanilli, 1987:37).

Tablolarda da görüldüğü üzere keşiflerin nedenleri bazı kitaplarda birkaç nedenle açıklanırken, bazı kitaplarda ise bu nedenler çeşitlenerek birçok nedene yer verilmektedir.

3.1.2 Yapılan Keşifler Açısından

Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h'da da görüldüğü gibi keşifler ve bu keşifleri yapan kâşiflerden Ümit Burnu'nun keşfi ve Bartelmi Diaz, Kalikut Limanı'nın keşfi ve Vasco de Gama, Amerika'nın keşfi ve Cristof Colomb, Magellen Boğazı'nın keşfiyle Dünya'nın dolaşılması ve Magellan konunun yer aldığı ders kitaplarından sadece Osman Bircan'ın Meslek Liseleri için Tarih ders kitabında bulunmamakta diğer ders kitaplarının tamamında yer almaktadır. Osman Bircan'ın yazdığı Tarih ders kitaplarında konu keşiflerin nedenleri ve sonuçları şeklinde yer almıştır. Keşiflere değinilmemekle beraber keşfedilen yollar ve yerler haritası (Bircan, 1990:112), Magellan'ın (Bircan, 1990:111) ve Cristof Colomb'un (Bircan, 1990:113) resimleri bulunmaktadır.

Tablolarda görüldüğü gibi ders kitaplarında Amerigo Vespucci, Delkano ve Meksika Fatihisi Fernand Cortes yüksek frekanslara sahiptir.

Amerika kıtasına ilk ulaşan Avrupalılar Vikingler'dir (Deschamps, 1974:42). "Viking", İskandinavya'nın yetiştirdiği kahramanlara eski devirlerde verilen addır (Duran, 1944:1). 1933'te yayımlanan Tarih III (1933:82) kitabında ve Yılmaz Öztuna'nın yazdığı Lise Tarih III (1977:191) kitabında Vikinglere değinilmektedir. Öztuna'nın kitabında: "Kuzeyde Danimarkalılar çoktan İzlanda ve Grönland'a ayak basmışlardı ama, daha öteye gidememiş, soğuk denizleri geçememişlerdi; Maamafih Vikingler'in Colomb'tan asırlar önce Kuzey Amerika'ya eriştikleri bu gün bir çok tarihçi tarafından kabul edilmektedir, fakat neticesiz kalmış seferler olacaktır" (Öztuna:1977:191) şeklinde yer almaktadır.

Tablolarda görüldüğü gibi ders kitaplarında en az yer alan tarihsel olgulardan biri de Ceneviz ve Fransızların yaptığı keşif faaliyetleridir. MEB'in 1994'te yayımlanan Tarih II kitabında: "ilk keşif seyahatleri Atlantik Okyanusu ve Afrika sahillerinde XIV. yüzyılın başlarında Fransız ve Ceneviz gemicileri tarafından yapıldı. Bunlar Kanarya ve Azor adalarını keşfettiler. Yüzyıl savaşları sebebiyle kesintiye uğrayan keşif hareketleri daha sonra Portekizliler ve İspanyollar tarafından sürdürüldü" şeklinde bu olguya değinilmektedir (1944: 43).

Ceneviz ve Fransız keşiflerine M. Altay Köymen, Mehmet Özgedik, Mehmet Öz, Suat Akgül ve Metin Anahtarcıoğlu'nun birlikte yazdıkları Tarih II kitabında (2000:59) ve Bedriye Atsız ile Hilmi Oran'ın birlikte yazdıkları Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında (1963:69) değinilmektedir.

Tablolarda da görüldüğü gibi Portekizlilerin XV.yüzyılın başlarından itibaren yaptığı keşif seyahatleri olgusu konunun yer aldığı tarih ders kitaplarında yüksek frekansa sahiptir. Niyazi Akşit'in yazdığı Tarih Lise III kitabında; "Portekizli'ler daha XV.yüzyılın başlarından itibaren Afrika'nın batı kıyılarında ve Atlas Okyanusunda bir çok keşif seyahatleri yaptılar; Asor ve Kanarya adalarını buldular" şeklinde yer almaktadır (Akşit, 1956:80).

Portekiz ve İspanya'nın keşiflere ilk başlayan devlet olmalarının sebepleri de tablolardan da anlaşılacağı gibi ders kitaplarında en az yer alan olgulardan biridir. 1933'te yayımlanan Tarih III (1933:84), Yılmaz Öztuna'nın yazdığı Tarih Lise III kitabında (1977:191), Ahmet Mumcu'nun yazdığı Tarih III kitabında (1990:82), Osman Çakırtaş'ın yazdığı Osmanlı Tarih I kitabında (1995:102) ve Selahattin Dikmen ile Kemal Koçak'ın birlikte yazdıkları Tarih Lise III kitabında (1990:135-136) bu olguya yer verilmektedir.

Yılmaz Öztuna'nın Lise Tarih III kitabında Portekiz ve İspanya'nın keşiflere ilk başlayan devlet olmaları: "Coğrafi pozisyonları ve Arablar'la iç içe yaşamaları dolayısıyla dış dünyaya açılmaya ilk başlayanlar Portekizliler ve sonra İspanyollar oldu. Portekiz, Arablar'ı daha erken topraklarından çıkardığı ve Okyanus'la daha iç içe olduğu için bu işe İspanya'dan evvel başladı" (Öztuna,1977:191) şeklinde yer almaktadır.

Amerika'daki yerli uygarlıkların varlığı ve yerli uygarlıkların akıbeti de incelenen ders kitaplarının çoğunda bulunmaktadır. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından yayımlanan Tarih III kitabında bu uygarlıklara: " 1493'ten 1541 tarihine kadar Konkistador namı ile şöhrat kazanan İspanyol müstevlileri yerli halka kendi keyiflerine göre temellük ediyorlardı. Bu Konkistadorların en marufları Meksika'yı, Peru'yu ve Şili'yi istila edenlerdir. Zaptedilen memleketlerde Meksika'da yaşayan Azteklerle Mayalar Peru'da hükümet kurmuş olan İnkalar ilerlemiş bir medeniyete maliktiler. Toprağı işlemsini, saraylar inşa etmesini, kumaşlar dokumasını ve boyamasını, bakırdan ve altından eşya imal etmesini biliyorlardı. Fakat birçok mabutlara inanıyorlar ve bunlara insandan kurban kestikleri söyleniyordu.

Müstevlilerin ateşli silahları, topları ve atları yerlilere dehşet veriyordu. Bunun için kendilerini müdafaa edemeyerek mağlup oluyorlardı. Müstevliler bu zavallıları vahşi köpeklerle avlıyorlar, kırmızı demirle vücutlarına damga vuruyorlar, korkunç bir tarzda işkence ediyorlardı" (Tarih III, 1933:87-88) şeklinde değinilmektedir.

Tablolardan da görüldüğü gibi ders kitaplarında en az yer alan keşif ve kâşifler de: Büyük Okyanus ve kâşifi Monez de Balboa, Brezilya ve kâşifi Alverez Cabral, Çinhindi ve kâşifi Albukerk'tir.

Tarih öğretiminde haritanın çok önemli bir yeri vardır. Harita, belirli bir kullanım amacı için gerçek doğayla ilişkili seçilmiş bilgilerin aktarılmasını yapan görsel, dokunsal ya da sayısal kartografik üründür (Hazar,2004:119). Haritalar, tarihle ilgili yorumlarda bize yardımcı olduğu gibi bazı soyut kavramları anlamada oldukça faydalıdır (Köstüklü, 2003:116). Keşifler konusunun anlaşılması için de haritaların varlığı zorunludur. Ancak incelenen tarih ders kitaplarının tamamında bulunması gereken keşif yerleri ve yolları haritası başlığı altında 12 harita bulunmaktadır. Emin Oktay'ın yazdığı 1952, 1979 ve 1985 yıllarında yayımlanan Tarih III ders kitaplarında Doğu ve Batı keşif yolları haritaları ayrı ayrı yer almıştır.

Tahir Erdoğan Şahin'in yazdığı Tarih II kitabında da Hindistan yolunun keşfini gösteren bir harita bulunmaktadır (1995:76). T. Erdoğan Şahin'in Lise Osmanlı Tarihi kitabında sadece Colomb'un izlediği yollar (1997:115) yer almaktadır.

Nurer Uğurlu ile Esergöl Balcı'nın birlikte yazdıkları Tarih Lise III kitabında keşiflerle ilgili sadece Bartolomeu Dias'ın 1455 yılında yaptığı Avrupa ve Atlas Okyanusu haritası (1989:117) yer almaktadır.

MEB'in 2005 yılında yayımlanan ve Osmanlı Tarihi kitabında keşiflerle ilgili Makopolo ve Vasco de Gama'nın yaptığı yolculuk haritası ile Magellan'ın seyahat güzergahını gösteren harita yer almaktadır (2005: 52-53).

Tablolarda da görüldüğü gibi Magellan'ın seyahat güzergahı Veli Şirin'in Lise Tarih III (1990:122), Selahattin Dikmen ve Kemal Koçak'ın birlikte yazdıkları Tarih Lise III (1990:138), Altan Deliorman'ın yazdığı Meslek Liseleri için Tarih (1991:105), Osman Çakırtaş'ın yazdığı Osmanlı Tarihi I (1995:104) kitaplarında da yer almaktadır.

Emin Oktay'ın yazdığı 1979 ve 1985 yıllarında yayımlanan Tarih Lise III kitaplarının 57.sayfasında Batı Keşif Yolları ve Amerika'da kurulan sömürgeler haritası bulunmaktadır. Amerika'da kurulan sömürgeler haritasına Kemal Kara'nın yazdığı Tarih II (1998:57) ve Osmanlı Tarihi (2005:84) kitaplarında da rastlanmaktadır.

Tablolarda da görüldüğü gibi Enver Koray'ın yazdığı Tarih III (1951), Niyazi Akşit'in yazdığı Tarih III (1951,1956,1961), Niyazi Akşit ile Çağatay Uluçay'ın 1952 de yazdıkları Tarih IV, Bedriye Atsız ile Hilmi Oran'ın birlikte yazdıkları Tarih III (1953-1963), Niyazi Akşit İle Emin Oktay'ın birlikte yazdıkları Öğretmen okulları için Tarih I (1953-1963), Yılmaz Öztuna'nın yazdığı Tarih III (1977), Gürkan Tekin ile Yüksel Turhal'ın birlikte yazdıkları Meslek Liseleri için Tarih (1989), Ahmet Mumcu'nun yazdığı Lise Tarih III (1990), Mustafa Demirel'in yazdığı Meslek Liseleri için Tarih III (1995) kitaplarında keşiflerle ilgili hiçbir harita yer almamıştır.

Tablolarda da görüldüğü gibi incelenen tarih ders kitaplarının bir kısmında kâşiflerin resimleri yer almaktadır. Ders kitaplarında Cristof Colomb'un ve Vasco de Gama'nın resmi en yüksek frekanslara sahipken, Magellan, Markopolo, Amerigo Vespucci ve Pizaro düşük frekanslara sahiptir.

3.1.3. Keşiflerin Sonuçları Açısından

Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h'da da görüldüğü gibi keşiflerin sonuçlarından keşfedilen yerlerdeki altın ve gümüş Avrupa'ya aktarıldı, sömürge imparatorlukları kuruldu, ticaret yollarının yönü değişti maddeleri en yüksek frekanslara sahiptir.

1994 yılında MEB tarafınca yayımlanan Tarih II kitabında keşiflerin sonuçları: “Avrupalılar dünyanın büyük bir kısmını tanıyarak yeni ve doğru bilgi edindiler. Yeni ülkeler, medeniyetler, bitki ve hayvanlar bulundu (tütün, kakao, vanilya, patates gibi), Amerika'da eski medeniyetlerin varlığı anlaşıldı. Keşifler sonunda sömürge imparatorlukları ortaya çıktı. Ticaret yolları değişti. Akdeniz doğu-batı ticaretindeki önemini kaybetti. Keşfedilen ülkelerden Avrupa'ya altın ve gümüş başta olmak üzere bol miktarda ham madde getirildi. Ticaretle uğraşan burjuva sınıfı zenginleşti. Keşfedilen yerlere Avrupa'dan göçler oldu. Avrupa kültür ve medeniyeti yeni bir yayılma alanı buldu. Hristiyanlık yeni ülkelere yayıldı. Bununla birlikte Hristiyanların dini inançları zayıfladı. Kiliseye güven azaldı. Keşifler insanlar üzerinde merak, araştırma ve yeni şeyler bulma arzusu uyandırdı.

Avrupa'nın bilim, düşünce ve dini hayatında önemli değişiklikler meydana getirdi. Rönesans ve reform hareketleri başladı. Avrupalılara büyük yararlar sağlayan keşifler Türkler ve Müslümanlar için zararlı oldu. Osmanlı Devleti ticaret yolları değiştiği için olumsuz yönde etkilendi" (Tarih II, 1994:45) şeklinde yer almaktadır.

Keşiflerin sonuçlarından bankacılık doğdu maddesi yalnızca 1933'te yayımlanan Tarih III kitabında (1933:92) ve Enver Koray'ın yazdığı Yeni ve Yakın Çağlar Tarih III kitabında yer almaktadır. Enver Koray'ın kitabında bu madde "Avrupa'da toprak zenginliği yerine para zenginliği doğdu. Yeni keşfedilen yerlerden birçok yeni ürünler ve ticaret eşyaları Avrupa pazarlarını doldurdu. Yeni keşfedilen bu uzak yerlere sefer yapmak hem güç hem de masraflı idi. İşte bu masrafları karşılamak için üzerine ipotek yapmak suretiyle borç para veren şirketler meydana geldi. Bu da bankacılığı doğurdu. Bilhassa ellerinde daha evvel birikmiş bol para bulunan İtalya şehirleri bu hususta büyük önem kazandılar" (Koray, 1951:53-54) şeklinde belirtilmektedir.

Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h'da da görüldüğü gibi deniz seferleri düzenleyen kralların gücü arttı, kara nakliyatı yerini deniz nakliyatına bıraktı, Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı maddeleri en küçük frekanslara sahiptir.

Keşiflerin sonuçlarından keşfedilen yerlerin halkı soykırıma uğradı maddesi Kemal Kara'nın yazdığı Tarih II kitabında: "Artık Amerika kıtasında madenlerde çalışacak, toprakları işleyecek yerli el emeği bulunmuyordu, yerli halkın çoğu kıta'nın keşfedilmesinden sonra vahşice yok edilmişlerdi. Bunların yerine geçmek üzere Afrika'dan zenciler getirilmeye başladı. Böylece köle ticareti ortaya çıktı" (Kara, 2005:72) şeklinde yer almaktadır.

Coğrafi keşiflerin sonuçları Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, ve Tablo 1h'da da görüldüğü gibi ders kitaplarının bazılarında detaylı ve içerik yönünden zengin olarak işlenmekte bazılarında da yüzeysel olarak ele alınmaktadır.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu işlenirken en çok yer alan kâşiflerin kimler olduğu analiz edilmiştir.

1929’dan 2007’ye kadar Türkiye’de incelenen 39 ortaöğretim tarih ders kitaplarında en çok yer alan kâşifler Tablo 2a’dadır.

Tablo 2a:Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında En Çok Yer Alan Kâşifler

Kâşifin Adı	Kâşifin Adının Geçtiği Ders Kitabı Sayısı
Cristof Colomb	35
Bartelmi Diaz	35
Vasco de Gama	35
Magellan	35
Amerigo Vespucci	32
Delkano	27
Fernand Cortes	23

Tablo 2a’da görüldüğü gibi incelenen ortaöğretim tarih ders kitaplarında en fazla yer alan kâşifler Cristof Colomb, Bartelmi Diaz, Vasco de Gama ve Magellan’dır. Konunun yer aldığı ders kitaplarından sadece Osman Bircan’ın 1990 yılında yazdığı Meslek Liseleri için Tarih kitabında bu kâşiflere değinilmemiştir. Ders kitaplarında en fazla yer alan diğer kâşifler: Amerigo Vespucci, Delkano ve Fernand Cortes’tir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar ortaöğretim ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu işlenirken en az yer alan kâşiflerin kimler olduğu analiz edilmiştir.

1929’dan 2007’ye kadar Türkiye’de incelenen 39 ortaöğretim tarih ders kitaplarında en az yer alan kâşifler Tablo 3a’dadır.

Tablo 3a:Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında En Az Yer Alan Kâşifler

Kâşifin Adı	Kâşifin Adının Geçtiği Ders Kitabı Sayısı
Pizaro	17
Almagro	16
Albukerk	9
Alvarez Cabral	3
Monez de Balboa	3

Tablo 3a’da da görüldüğü gibi Alvarez Cabral ve Monez de Balboa konunun yer aldığı 36 ders kitabının sadece üçünde bulunmaktadır. Büyük Okyanus kâşifi Monez de Balboa’ya 1933’te yayımlanan Tarih III ders kitabında ve Atsız ile Oran’ın birlikte yazdıkları 1953 ve 1963’te yayımlanan ders kitaplarında yer verilmektedir. Brezilya kâşifi Alvarez Cabral ise Atsız ile Oran’ın birlikte yazdıkları 1963’te yayımlanan tarih ders kitabında, Hakkı Yıldız ve diğerlerinin yazdığı 1989’da yayımlanan Tarih ders kitabında ve Osman Çakırtaş’ın 1995’te yayımlanan Osmanlı Tarihi I ders kitabında yer almaktadır. Albukerk, Almagro ve Pizaro da incelenen ders kitaplarının yarısından daha az kısmında yer almaktadır.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt probleminin analizinde Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar okutulan ortaöğretim tarih ders kitaplarında ele alınmayan kâşifler ve keşifler ortaöğretimde hangi sınıfta ve üniteye nasıl programa dahil edilebileceği analiz edilmiştir. Tarih ders kitaplarında yer almayan kâşif ve keşiflerin programa dahili konusunda Tablo 4a ile bir fikir oluşturmaya çalışılmıştır.

Tablo 4a : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarına Dahil Edilebilir Kâşif ve Keşifler

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Pharaoh Necho (Mısır) M.Ö.600’ler	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	Mısır Firavunu II. Necho, Afrika kıyılarını keşfetmek için bir sefer düzenledi (Everett-Reid, 2005:4).
Scylax of Caria (Yunanistan) M.Ö.515’ler	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	İndus Nehri’nden Arap Denizi’ne kadar inildi. Batı dolaşıldı ama bu dolaşım Hindistan Okyanusu’ndan ve Kızıl Deniz’den Süveyş Kanalı’na doğru yapıldı (Küçükkalay, 2001:132).
Hanno (Kartaca) M.Ö.480’ler	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	Afrika’nın kuzeybatı sahili boyunca dolaşıldı ve belki de Cape Palmas’a kadar ulaşıldı (Küçükkalay, 2001:132).
Himilco (Kartaca) M.Ö. 450’ler	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	Avrupa’nın güneybatı sahili keşfedildi. Bu keşif İspanya’nın Cadiz şehrinin kuzeyinden başlıyordu (Küçükkalay, 2001:132).
Alexander The Great (Büyük İskender) Makedonya M.Ö.336-323	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	İran, Suriye, Filistin, Mısır, Pencap denen İndus vadisini keşfedip fethetti(Tanilli, 1983:371-377).
Gaius Julius Caesar (Roma) M.Ö.58-52	Lise 1 Eskiçağlarda Türkiye ve Çevresi	Batı Avrupa’nın büyük bir kısmı keşfedilip fethedildi ve İngiltere istila edildi(Küçükkalay, 2001:133).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Eric The Red (Kızıl Eric) Norveç 982-986	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	İzlanda'dan batıya doğru yelken açtı, Grönland'ın güneybatı sahilini keşfedip ilk Viking yerleşim merkezini kurdu (Boorstin, 1996:206-207).
Bjarni Herjolfsson (Norveç) 985	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzey Amerika sahiline ilk Viking yolculuğunu yaptı (Greenway, 2001:7).
Leif Erikssön (İzlanda) 1000-1003)	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Leif Erikssön, Bjarni'nin yolunu izleyerek New England'a çıktı. Amerika'nın kayıtlara geçen ilk kâşifi oldu (Greenway, 2001:7). Değişik şekillerde Labrador, Newfoundland ve Nova Scotia olarak bilinen Vinland ve Yeni İngiltere keşfedildi (Küçükkalay, 2001:133)
Marco Polo (Venedik-İtalyan) 1271-1295	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Asya'yı boydan boya geçip Çin'de Moğol İmparatorunun sarayını ziyaret etmişti. Polo ilerlemiş ve güçlü uygarlıklarıyla daha zengin bir kıta olarak Asya fikrinin Avrupalıların zihninde oluşmasını sağladı (Arnold, 2000:13).
İbn Battuta (Fas) 1325-55	Lise 1 İslam Tarihi ve Medeniyeti Lise 2 Avrupa Tarihi-1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	İspanya, Orta Doğu, Çin, Hindistan ve Güneydoğu Asya'yı ziyaret etti. Aynı zamanda Kuzey Afrika'yı keşfedip Sahra Çölü'nden geçerek Batı Afrikada'ki Nijer Nehrine ulaştı ve Doğu Afrika'da günümüzde Tanzanya olan bölgeye kadar gitti (Hynson, 2001 a:6).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Jean de Bethencourt (Normandiya) 1402	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kanarya adalarının fethine girişti (Deschamps, 1974:71).
Tgen He (Çin) 1418 ve 1421-22	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI.Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Mozambik ve Somali kıyılarını ziyaret etti(Tanilli, 1987:41).
Gil Eanes (Portekiz) 1434	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI.Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Bojador Burnu'nu geçti(Ferro, 2002:56).
Nuno Tristao-Antao Goncalves (Portekiz) 1441	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın yayılması) Lise 3 XV ve XVI.yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Blanco Burnu'na ulaştılar (Öngör, 1954:48).
Lancarote (Portekiz) 1445	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI.Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Senegal Nehri deltasını keşfetti (Leithauser, 1971:25).
Dionisio Diaz (Portekiz) 1445	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI.Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Bartolomeo Diaz'ın atası. Senegal Irmağı'nın ağzına ve Cope Verde'ye (Yeşil Burun-Günümüzde Dakar) gitti(Taviani, 2003:27).
Nuno Tristao (Portekiz) 1447	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI.Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Gambia'ya çıktı(Leithauser, 1971:25).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Diago Cao (Cam) (Portekiz) 1480-84	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Zaire'ye ulaştı(Ferro, 2002:57) Kongo Irmağı'nın ağzını buldu ve Negro Burnu'na kadar ilerledi(Deschamps, 1974:72).
Pero da Covilha (Portekiz) 1487-1493	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kalküta'ya ve Hindistan'ın güneybatı kıyılarına ulaştı. Madagaskar Adası'nın karşısına gelen Sofala limanına gitti. Kahire'ye döndü. Rahip John'un cemaati hakkında bilgi toplamak için Mekke üzerinden Etiyopya'ya geçti (Boorstin, 1996:169-170).
Giovanni Caboto (John Cabot) (İtalya) 1497	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	İngiltere adına keşif faaliyetlerinde bulundu. Kanada'nın doğu sahilini keşfetti(Greenway, 2001:11).
Amerigo Vespucci (İtalya) 1499-1502	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın yayılması) Lise 3 XV ve XVI. yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Güney Amerika boyunca Karayip Denizi'ne kadar inmiş, Martin Waldseemüller isimli bir Alman coğrafyacı onun hikayelerini yayınlayıp yeni dünyanın Amerika olarak isimlendirilmesini önermiştir (Küçükkalay, 2001:134). Vespucci batıdaki kıtaya Mundus Novus (Yeni Dünya) adını vermişti (Greenway, 2001:11).
Alonso de Ojeda (İspanya) 1499-1500	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Güney Amerika'nın kuzey sahilini keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:134).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Vincente Pinzon (İspanya) 1500	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Amazon Nehri'nin döküldüğü yeri bulmuştur (Niyazi, 1932:47). Kuzey'e Guyana'ya kadar ilerlemiştir (Küçükkalay, 2001:134).
Pedro Alvares Cabral (Portekiz) 1501	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Brezilya'yı keşfederek, zengin brazil ağaçlarından ötürü bu topraklara Brezilya adını vermiştir (Leithauser, 1971:100).
Gasper Corte-Real (Portekiz) 1501	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Yeni Fransa'nın Kuzeydoğu sahilini ve Newfoundland'ı keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:134).
Rodrigo de Bastidas (İspanya) 1501	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Merkezi Amerika'yı keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:135).
Sebastian Cabot (İtalya) 1508-1509	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzeybatı geçidini ararken Labrador'a yolculuk yapmış ve belkide Hudson sahiline kadar inmiştir (Küçükkalay, 2001:135).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Juan Ponce de Leon (İspanya) 1513	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Vikingler'den sonra Kuzey Amerika'ya ulaşan ilk Avrupalı oldu(Greenway,2001:11).Florida'yı keşfetti(Luraghi, 2000:91).
Vasco Nunez de Balboa (İspanya) 1513	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Panama Kıştağı'nı keşfedip Pasifik Okyanusu'na isim vermiştir (Küçükkalay, 2001, 135). Karayipler'den başlayarak, güneye doğru gelmiş ve bu yönde ilk olarak Pasifik'i gördüğü için "Mar del Sur" yani "Güney Denizi" olarak adlandırmıştır(Boorstin, 1996:254).
Juan Diaz de Solis (Portekiz) 1516	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Rio de la Plata'yı keşfetti(Ferro,2002:73).
Ferdinand Magellan (Portekiz) 1520	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Ateş Ülkesi'ni keşfetmiştir (Luraghi, 2000:91).
Juan Sebastian del Cano (İspanya) 1519-1522	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Magellan'ın keşif yolculuklarında kumandandır. Magellan'ın ölümünden sonra Viktoria'nın komutasını ele geçirmiştir. Bu gemi ile birlikte Ümit Burnu ve Moluccas yoluyla İspanya'ya dönmüş ve böylelikle bütün dünyayı deniz yoluyla dolaşan ilk kişi olmuştur (Küçükkalay, 2001:135).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Giovanni de Verrazano (İtalya) 1524	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzey Amerika doğu sahilinden Newfoundland'a kuzeye kadar olan yeri keşfetmiş, bunu yaparken Narragansett sahillerine de girmiştir (Küçükkalay,2001:136).
Alvar Nunez Cabeza de Vaca (İspanya) 1527-1542	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Şu an Amerika olan güneybatı bölgesini keşfetti. Sonraki keşif yolculuğunda Rio de la Plata'ya ulaşmış ve Güney Brezilya'dan Paraguay'daki Asuncion'a ulaşmıştır (Küçükkalay, 2001:136).
Jacques Cartier (Fransa) 1534-1536	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Newfoundland'in ötesine geçtiğinde St.Lawrence Nehrini keşfetti. Nehrin kıyılarında bulunan yükseltilere çıkan Cartier, bulunduğu yere Mount Royal (Montreal)adını verdi (Greenway,2001:16).
Pedro de Mendza (İspanya) 1535	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	La Plata halicinde Buenos Aires şehrinin temellerini atmıştır (Öngör, 1954:117).
Juan de Ayolas (İspanya) 1535-1536	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Şimdiki Santa Fe' yi kurdu. Paraguay üzerinde Asuncion şehrinin temellerini attı. Paraguay nehri boyunca keşiflere devam eden Ayolas, Bolivya yakınlarına kadar vardı (Öngör, 1954:118).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Hernando de Soto (İspanya) 1539-1541	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Florida, Kuzey ve Güney Carolina, Alabama ve Mississippi topraklarında yolculuk etti ve Mississippi Nehri'ni keşfetti (Hynson, 2001c:30).
Hernando de Alarcán (İspanya) 1540	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Colorado Nehri'ni keşfetmiştir (Küçükcalay, 2001:136).
Francisco de Orellana (İspanya) 1540-1542	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Amazon Nehri'ni keşfeden ilk Amerikalıydı. Güney Amerika'nın içlerine yapılan bir keşifte Amazon'u buldu ve sekiz ay boyunca üzerinde yolculuk etti. En sonunda Atlas Okyanusu'na çıktı (Hynson, 2001c:31).
Francisco Vasques de Coronado (İspanya) 1540-1542	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzey'e doğru Kolorado Nehri'nin izini sürmüş ve Büyük Kanyon'u keşfetmiştir (Greenway, 2001 ; 15).
Pedro de Valdivia (İspanya) 1540-1552	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Şili'yi fethetti. Bugünkü Santiago şehrini kurdu (Öngör, 1954:95).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Juan Rodriguez Cabrillo (Portekiz) 1542-1543	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Meksika'nın batı sahilini keşfetmiş ve Californiya'daki Loma noktasına ayak basmıştır(Küçükkalay, 2001:137).
Irala (İspanya) 1548	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Batıda And eteklerine kadar vardı. Irala'nın dört adamı Potosi ve Cuzco'dan geçerek Lima'ya vardı. Böylece Güney Amerika kıtası ilk defa olarak iki okyanus arasında aşılmış oldu (Öngör, 1954:118).
Richard Chancellor (İngiltere) 1553-1554	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzey İskandinavya'dan Beyaz Deniz'e gitti. Dvina'ya ulaştı (Deschamps, 1974:31).
Juan Fernandez (İspanya) 1563-1576	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Peru'daki Callao'dan, Şili'deki Valparaiso'ya gitti. Birkaç Büyük Okyanus adasını keşfetti. Avustralya ve Yeni Zelanda'ya ulaştığı hakkında bazı kanıtlar da bulunmaktadır (Hynson, 2001b:31).
Sir Martin Frobisher (İngiltere) 1576-1578	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Kuzey-Batı Geçidi'nin gerçek anlamda aramaya çıkan ilk İngiliz denizci. Baffin Adası'ndaki Frobisher Körfezi'ni keşfetti (Greenway, 2001:10). Grönland ve Resolution adasına kadar gitti(Öngör, 1954:123).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Sir Francis Drake (İngiltere) 1577-1580)	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Horn Burnu, Drake Boğazı, Kuzey Amerika'nın Batı kıyılarını keşfetti (Öngör,1954:130). Drake Magellan'ın yaptığı yolculuktan sonra dünyanın etrafını dolaşan ikinci insan olarak değerlendirilse de Magellan, Büyük Okyanus'u geçen ilk Avrupalı'ydı ama dünyanın etrafını dolaşmayı kendi başına bitirememişti. Drake dünyanın etrafını dolaşma amacını gerçekleştiren ilk komutandır (Guy, 2001:11).
Yermak (Kazak) 1581	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Aşağı İstıyş kıyısındaki Tatar şehri Sibir'i alıp, saygı belirtisi olarak Çar'a sundu (Deschamps, 1974:32).
John Davis (İngiltere) 1585-1593	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Davis boğazını aştı, Baffin denizi kıyılarında 70° paraleline kadar ilerledi (Öngör,1954:124).
Thomas Cavendish (İngiltere) 1586-1588	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Dünyanın etrafını dolaşan üçüncü Avrupalı'dır. Magellan Boğazı'na girmeden önce Arjantin'deki Desire Kalesi'ni buldu (Hynson,2001b:31). Bilerek yapılan ilk dünya turunu gerçekleştirdi (Guy, 2001:137).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Willem (Guillaume) Barents (Hollanda) 1594-1597	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Çin'e Kuzeydoğudan gitmek gayretiyle kuzeyden bir yol takip etti. Kanin burnundan geçerek Novaya Zemlya'ya vardı(Öngör, 1954:121-122) Barents Denizi ve Barent adalarını keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:137).
Sir Walter Raleigh (İngiltere) 1595-1616	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Guyana, Trinidad sahilleri ve Orinoco Nehri'ni keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:137).
Pedro Fernandes de Queiros (Portekiz) 1596-1603	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Pasifik Okyanusu'ndaki Marquesas ve Solomon Adalarını keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:137).
Sabastian Vizcaino (İspanya) 1596-1603	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Baja Kaliforniya ile Acapulco arasındaki Meksika'nın Batı sahili keşfedildi ve San Diego ve Monterey kıyılarına ulaşıldı (Küçükkalay, 2001:137).
Will Adams (İngiltere) 1600	Lise 2 Avrupa Tarihi -1 (Avrupa'nın Yayılması) Lise 3 XV ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da Gelişmeler	Japonya'ya ilk olarak ayak basan beyaz insandır (Guy, 2001:7).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Samuel de Champlain (Fransa) 1603-1613	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Kanada'ya yöneldi, Quebec'te bir "yerleşim yeri" kurdu (Deschamps, 1974:48-49). Ottawa Nehri'ni ve Champlain, Ontario ve Huron göllerini keşfetti (Hynson, 2001b:31).
Luis Vaez de Torres (Hollanda) 1605	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Soloman adalarına gitmek için yola çıktı. Güney'den bir rota izleyerek Tahiti, Manihiki ve kendi adını taşıyan Torres adalarını keşfetti. Buradan daha da batıya yol alarak Torres Boğazı'ndan geçti (Leithauser, 1971:158).
Willem Janszoon (Hollanda) 1606	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Avustralya anakarası resmi kayıtlara göre gören ilk Avrupalı kâşiftir. Cape York yarımadasını görmüştür (http://tr.wikipedia.org/wiki/Avustralya#Tarihi).
Henry Hudson (İngiltere) 1609-1610	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Kuzey-Batı Geçidi'ni aradı, Hudson Nehri'ni, Körfezini ve Boğazını keşfetti (Greenway, 2001:23). Doğu Grönland kıyıları ve Spitzberg'ler hakkında ilk doğru malumatı getirdi. Dönüşte, sonradan Jan Mayen adını alacak olan adayı da keşfetti (Öngör, 1954:124).
Jacop Le Maire – Willem Cornelis Schouten (Hollanda) 1615-1617	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Moluk adalarına Magellan Boğazı'nın güneyinde başka bir yol bulmaya çalıştılar. Staatenland adasını buldular. Lemaire boğazını geçerek Barneveldt adalarından ve Horn Burnun'dan dolaştılar. Böylece Magellan boğazının güneyinde iki okyanusu birleştiren bir başka yol buldular (Öngör, 1954:131-132).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Willam Baffin (İngiltere) 1616	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Baffin Körfezi'ni keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:138).
Luke Fox (İngiltere) 1630	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Hudson Körfezi'ni kuzeye bağlayan kanalı keşfetti (Öngör, 1954:125).
Abel Janszoon Tasman (Hollanda) 1642-1644	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Yeni Zelanda'nın batı kıyısını keşfetti (Deschamps, 1974:114). Tonga'yı ve Fiji Adaları'nı, Carpentaria Körfezi'ni ve Tasmania'yı keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:138).
Poyarkof (Kazak) 1643-1646	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Lena'nın Doğu kollarından ve Zeya'dan Amur'a vardı. Irmağın ağızına kadar indi (Deschamps, 1974:33).
Semion Dejnev- Fedot Alexiev (Kazak) 1648	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Kolyma'nın ağzından hareketle, Asya kıtasının kuzey-doğudaki en uç noktasını-bugünkü Dejnev Burnu-dolanırlar, Asya'yı Amerika'dan ayıran boğazı geçerler ve Anadır'in denize döküldüğü yere varırlar (Tanilli, 1987:56).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Jacques Marquette – Louis Jolliet (Fransa) 1673	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Wisconsin'in aşağısına inip Mississippi Nehri'nden Arkansas Irmağı'nın izini tekrar Michigan Gölü'ne kadar sürmüştür (Küçükkalay, 2001:138).
Cavalier de la Salle (Fransa) 1682	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Niagara çağlayanını buldu. Erie, Huron ve Michigan göllerini dolaştı. Önce Ohio, sonra Arkansas ırmaklarının, en sonunda da Mississippi'nin ağzını buldu. Mississippi'nin bu topraklarına Fransa kralı adına el koyup "Louisiane" adını verdi (Deschamps, 1974:51).
William Dampier (İngiltere) 1699	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Batı Avustralya kıyılarında bazı keşifler yaparak Timor adasına geçti. Buradan Yeni Gine'ye vararak adayı, bugün kendi adını taşıyan boğazdan geçmek suretiyle dolaştı. Yeni İrlanda takım adalarını ve civardaki bazı adaları keşfetti (Öngör, 1954:133).
Jakob Roggeveen (Hollanda) 1721	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Paskalya Günü'nde Paskalya Adası'nı keşfetti (Everett-Raid, 2005:32).
Vitus Jonassen Bering (Danimarka) 1725-1741	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Asya'nın Amerika kıtasıyla birleşip birleşmediğinin saptanmasını belirlemek amacıyla kuzey doğuya doğru ilerledi (Deschamps, 1974:33) Bering Denizi'ni ve Boğazını keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001:138).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Jean Baptiste Charles Bouvet de Lozier (Fransa) 1739	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Norveç'e ait ıssız adayı keşfetti. Norveç bayrağı ilk kez Aralık 1927'de dikilmiş, 27 Şubat 1930 tarihli kraliyet kararnamesiyle Bouvet Adası Norveç topraklarına katılmıştır (http://tr.wikipedia.org/wiki/bouvet_adası).
Pierre Gaultier de Varennes, Sieur de La Verendrye (Kanada) 1742	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Minesota, Kuzey Dakoto, Batı Minnesota ve belki de Motana'nın bir bölümünü keşfetmiştir (Küçükkalay, 2001: 138).
John Byron (İngiltere) 1764	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Pasifik'te bazı yeni adalar keşfetti. Falkland takım adaları ve Magellan boğazı hakkında esaslı ilmi malumat getirmiştir (Öngör, 1954:136).
Louis – Antoine de Bougainville (Fransa) 1766-1769	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Nantes'tan hareketinden 28 ay sonra, ancak 7 insan kaybetmiş olarak dünyanın etrafını dolaştı. Patagonlar ve Ateş Adası yerlileri üzerinde etraflı tetkikler yaptı (Öngör, 1954:138).
Samuel Hearne (İngiltere) 1768-1770	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Coppermine Nehri'nin izini kuzeye doğru başlangıcından Kanada'daki artık sahillere kadar sürmüştür(Küçükkalay,2001:139).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
James Cook (İngiltere) I.sefer 1768-1771 II. sefer 1772-1775 III. sefer 1776-1780	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	I.yolculuğunda Tasman'dan sonra Yeni Zelanda'ya ikinci defa geldi ve buranın bir kıtaya bağlı olmayıp kıtadan boğazla ayrıldığını gördü-boğaz bugün kendi adını taşır-(Leithauser , 1971:165). II.yolculuğunda ilk kez Güney Kutbu'nun çevresini dolaşan insan oldu. Avustralya'nın kuzeydoğusunda Yeni Kaledonya ve Norfolk'u, Güney Atlantik'te de Sandwich adalarıyla Güney Georgia adasını keşfetti (Peattie, 2005:143). III.yolculuğunda Christmas Adası, Havaii'yi keşfettikten sonra Kuzey Amerika'nın kuzeybatı sahilini araştırdı ve Bering Boğazı'nı geçti (Morris, 2001:27).
James Bruce (İskoçya) 1770-1771	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Mavi Nil'in kaynağını ziyaret etmiş ve nehri Beyaz Nil'le birleştiği noktaya kadar izlemiştir (Küçükkalay,2001:139).
Sir Alexander Mackenzie (İskoçya) 1789-1793	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Alberta'daki Chipewyan'dan yola çıkıyor. Great Slave Gölüne varıyor sonra Mackenzie Irmağı'nı artık çıkışına kadar takip ediyor. İkinci yolculuğunda Kuzey Amerika'dan Pasifik'e ilk geçişini gerçekleştiriyor (Küçükkalay, 2001:139).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Robert Gray (ABD) 1795-1796	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Grays Limanı'nı ve Pasifik'teki Güneybatı sahilini keşfediyor. Gambia Irmağı'nın yukarılarına doğru çıkıyor. Mali'deki Kaarta'nın kuzeyinden geriye dönüp Nijer Irmağı'na ulaşıyor (Küçükkalay, 2001:139).
Mungo Park (İskoçya) 1796	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918) Lise 3 XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa	Günümüzde Gambiya olarak bilinen bölgeye vardı, içeri doğru ilerledi ve doğuda hiçbir Avrupalı'nın gitmemiş olduğu kadar ileri gitti (Hynson, 2001a:14). Nijer Irmağı'nın kıyısına vardı, bu ırmağın doğuya doğru aktığını keşfetti (Deschamps, 1974:76).
Meriwether Lewis – William Clark (ABD) 1804-1806	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Amerika kıtasını Missouri'den Büyük Okyanus'a kadar geçti (Everett-Reid, 2005:28).
Zebulon Montgomery Pike (ABD) 1806-1807	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Missouri'nin güneybatısından Rocky'lere kadar olan bölgenin haritasını çıkarmış ve en yüksek tepeye kendi adını vermişti (Greenway, 2001:30).
John Davis (ABD) 1821	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Antartika Kıtası'na ayak basan ilk kişi oluyor(Küçükkalay, 2001:140).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Charles Sturt (İngiliz Hindistanı) 1828-1830	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Avustralya'nın doğusunda Darling ırmağını keşfetti, sonra Murrumbidgee ırmağı üzerinden Murray ırmağına ulaştı: bütün ırmaklar bu büyük ırmağın kollarıydı (Deschamps, 1974:20).
Rene Caillie (Fransa) 1828	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Nijer üzerinde Cenne'ye ve oradan nehir yoluyla Timbuktu'ya vardı (Duran, 1944:100).
Richard – John Lander (İngiltere) 1830-1831	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Afrika'nın Batısındaki Nijer Irmağı'nın aşağı doğru izini sürüyor ve ırmağın gidiş yönünü belirleyip çıktığı noktaya ulaşıyorlar (Küçükkalay, 2001:140).
Sir James Clark Ross (İngiltere) 1831-1843	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	O zamanlarda Kuzey Manyetik Kutbu'nun konumunu belirtiyor. Antartika'daki Ross buz kütlelerini keşfedip Antartika'nın Denizi'ne komşu olan kıyısının haritasını çıkarıyor (Küçükkalay, 2001:140).
Eyre (İngiliz) 1839-1840	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Güney Avustralya'yı ilk keşfeden kişidir. Flinders dağlarını ve Torrens gölünü sonrada adını taşıyan gölü buldu (Deschamps, 1974:122).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Sir John Franklin (İngiltere) 1845	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Franklin'in ekibi Kuzey-Batı Geçidi'ni bulduktan sonra kayboldu (Greenway, 2001:26).
David Livingstone (İskoçya) 1849-1873	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Angola'daki Ngami Gölü'ne ilk ulaşan Avrupalıdır. Zambezi Nehri'ni keşfetti, Victoria Şelalesi'ni gören ilk beyaz insan oldu. Afrika'nın büyük bir bölümünü diğer kâşiflere daha çok dış dünyaya açmayı başarmıştı (Hynson, 2001a:18-23).
Heinrich Barth (Almanya) 1850-1855	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Batı Afrika'ya yoğun keşifler yapıyor. Timbuktu'da Benue Nehri'nin üst kısmını ziyaret ediyor (Küçükkalay, 2001:141).
Sir Richard Francis Burton (İngiltere) 1854-1858	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Nil'in kaynağını Speke ile birlikte araştırmak için yolculuk etti, hastalanınca yola devam edemedi. Tanganika gölünü keşfetti, kılık değiştirerek Müslümanların kutsal şehirleri Mekke ve Medine'yi ziyaret etti (Hynson, 2001a:10).
John Hanning Speke (İngiltere) 1856-1862	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Afrika'daki ikinci en büyük göl ve dünyadaki ikinci en derin göl olan Tanganika Gölü'ne Burton ile ulaşan ilk Avrupalı'dır. Nil'in kaynağı olan Victoria Gölü'nü keşfetti (Hynson, 2001a:11-13).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Rober O'hara Burke (İrlanda) 1860-1861	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Avustralya'yı bir baştan bir başa katetmiştir (Niyazi, 1932:69).
Sir Samuel White Baker (İngiltere) 1861-1864	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Nil Nehri'ni güneye doğru takip etti ve Uganda ile Zaire'nin sınırındaki Albert Nyanza Gölü'nü keşfetti. Nil'in bu göl boyunca akmaya devam ettiğini anladı (Hynson, 2001a:10).
Gustav Nachtigal (Alman) 1868	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Orta Sahra'nın günümüzde Çad ve Sudan olan bölgelerinde yolculuk etmiş olan ilk Avrupalı'ydı (Hynson, 2001a:12).
Elling Carlsen (Norveç) 1871	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Novaya – Zemlya kuzey ucunu Barents'den 300 seneye yakın bir zaman sonra aştı (Öngör, 1954:123).
Varney Lovett Cameron (İngiltere) 1873-1875	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Afrika'yı doğudan batıya doğru geçen ilk Avrupalı (Hynson, 2001a:15).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Sir Henry Morton Stanley (İngiltere) 1874-1889	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Edward Gölü'nü keşfediyor, Tanganyika Gölü'nü tarıyor ve Kongo Irmağının rotasını Nyangwe'den Afrika'nın batı sahilindeki ağzına kadar izini sürüyor. Afrika'nın doğusunda Moon Dağları'nı keşfediyor ve Semliki Irmağı'nı kaynağı olan Edward Gölü'ne kadar sürüyor (Küçükkalay ,2001:141).
Gessi-Piaggia (İtalya) 1876	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Nil'in keşfini tamamladılar (Deschamps, 1974:92).
Rohlf's (Alman) 1879	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Libya Çölü'nün ortasındaki Kufra'ya ilk ayak basan Abrupalı. İki kez de Etiyopya'ya gitti (Deschamps, 1974:86).
Joseph Thomson (İskoç) 1879-1884	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Tanganika ve Rukwa göllerine keşif gezileri yaptı. Günümüzde Kenya'nın bulunduğu bölgeyi seçen ilk Avrupalı oldu (Hynson, 2001a:13).
Sir Francis Younghusband (İngiliz Hindistanı) 1886-1904	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Tibet'te Lhasa'ya ulaşmayı başardı (Deschamps, 1974:40).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Needham (İngiltere) 1886	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	İravadi'nin kaynağı olduğu sanılan Tibet'in başlıca ırmağı Tsan-Po'nun Brahmaputra'nın kaynağı olduğunu kanıtladı (Deschamps, 1974:41).
Sven Anders Hedin (İsveç) 1890-1908	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Çin, Türkistan, Tibet ve Moğolistan'ı keşfediyor. İndus, Brahmaputra ve Sutlej Nehirleri'nin kaynaklarını buluyor (Küçükkalay, 2001:142).
Mary Kingsley (İngiltere) 1893-1895	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Kongo'nun bazı bölümlerini keşfetti. Batı Afrika'nın büyük bir bölümünü keşfetmiş, Gabon'un bazı bölgelerini ziyaret eden ilk Avrupalı olmuştur (Hynson, 2001a:25).
Salomon August Andree (İsveç) 1897	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Balonla kuzey kutbunun keşfine çıktı, 56 saatlik bir balon yolculuğundan sonra 82° 56' kuzey ve 29° 52' doğuya indi (Duran, 1944:163-165).
Sir Aurel Stein (Yunanistan) 1900,1916,1930	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Afrika'ya dört keşif yolculuğu yapıyor ve Batı ile Çin arasındaki eski kervan yollarının izini sürüyor ve daha az bilinen bölgelerin haritasını çıkarıyor (Küçükkalay, 2001:142).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Ludwig Mylius Erichsen (Danimarka) 1902-1907	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Grönland kıyısını keşfediyor (Küçükkalay, 2001:142).
Roald Amundsen (Norveç) 1903-1926	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Güney Kutbuna ilk önce varan, Kuzey Kutbu bölgesinde buzlarla çevrili denizler kenarından dünyanın çevresini ilk önce dolaşan kişidir. Kuzey Kutbu üzerinden bir hava gemisi içinde ilk uçan da odur (Duran, 1944:109)
Sir Ernest Henry Shackleton (İrlanda) 1907-1909	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Güney Manyetik Kutbu'nu buldu (Küçükkalay, 2001:142).
Robert Edwin Peary (ABD) 1908-1909	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Kuzey Kutup noktasına ulaşmış ve orada 30 saat kalmıştır (Leithauser, 1971:378).
Dr. Jean Charcot (Fransa) 1908-1936	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Güney Kutup arazisinde keşiflerde bulundu. İzlanda'yı Jean Mayin'i Spitzberg ve Grönland'ı dolaştı (Duran, 1944:157-160).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Hiram Bingham (Hawaii) 1911	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Incan Adaları'nı keşfediyor ve Peru'daki Mançu Pinçu'lara ait eski harabelerin yerini buluyor (Küçükkalay, 2001:142).
Robert Falcon Scott (İngiltere) 1912	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Aralık 1911'de Amundsen'in Güney Kutbu'na ulaşmasının ardından Ocak 1912'de Güney Kutbu'na vardı. Şubat 1912'de soğuktan donarak öldü (Everett-Reid, 2005:40).
Harry St. John B.Philby (İngiltere) 1917-1932	Lise 2 Avrupa Tarihi -2 (1600-1918)	Denizden denize Arabistan'ı geçiyor. Najd'ı, ziyaret eden ilk Avrupalı oluyor (Küçükkalay, 2001:142).
Lincoln Ellsworth (ABD) 1925-1939	Lise 3	Uçak, denizaltı ile artık bölgeleri keşfedip uçakla Antartika'yı geçiyor (Küçükkalay, 2001:142).
Umberto Nobile (İtalya) 1926	Lise 3	Zeplinle Kuzey Kutbun keşfine çıktı, Kutup noktasına vardı. Geri dönüş sert rüzgarlar ve benzininin azalması yüzünden mümkün olmadı. Nobile ve arkadaşlarını kurtarmak için Amundsen de bir uçakla Tromsö'den havalandı, ancak kendisinden bir daha haber alınamadı(Duran, 1944:173-178).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Richard Evelyn Byrd (ABD) 1926	Lise 3	Hava yolundan Kuzey Kutbu'na ilk defa olarak gitmek şerefini kazanmıştır (Duran, 1944:128).
Amelia Earhart (ABD) 1926	Lise 3	1928'de bir yolcu olarak Atlas Okyanusunu geçen ilk kadındır. 1932'de Atlas Okyanusu'nu tek başına uçarak geçen ilk kadın unvanını aldı (Burkett, 2001: 18).
Otto Schmidt (Rus) 1928	Lise 3	Pamir'in kuzeybatısındaki buzulları araştırmış ve kimsenin ayak basmadığı yerlerin haritasını yapmıştır. Kutba erişmekle kalmamış araştırma yapmıştır (Duran, 1944:179).
Bertram Thomas (İngiltere) 1930-1931	Lise 3	Suudi Arabistan'ın büyük çölü Rubü'l-Hali Çölü'nü güneyden kuzeye aştı (Everett-Reid, 2005:37).
Harry St John Philby (İngiltere) 1932	Lise 3	Rubü'l-Hali Çölü (Boş Bölge)'nü Thomas'tan sonra 90 gün içinde 3000 km. yol alarak doğudan batıya geçti (Everett-Reid, 2005:37).

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Charles William Beebe (ABD) 1934	Lise 3	İcat ettiği denizaltı aracını kullanarak Bermuda'nın açıklarındaki sularda 923 metrelik rekor bir okyanus derinliğine daldı (Küçükkalay, 2001:143).
John Rymill (İngiltere) 1934-1937	Lise 3	Antartika Yarımadası'nı keşfediyor (Küçükkalay, 2001:143).
Finn Ronne (ABD) 1946-1958	Lise 4	Antartika'nın bir kıta olduğunu belirliyor ve Ronne Buz Kitlesini keşfedip haritasını yapıyor (Küçükkalay, 2001:143).
Sir Edmund Hillary - Sir Vivian Fuchs (Yeni Zelanda- İngiltere) 1955-1958	Lise 4	Antartika'nın kara üzerinden ilk tam geçişini gerçekleştirdi (Küçükkalay, 2001:143).
Jacques Piccard (İsviçre) 1960	Lise 4	Trieste isimli bathyscahp'ı (denizaltı inceleme aracı) ile Büyük Okyanus'un tabanına indi (Everett-Reid, 2005:47)

Kâşifin İsmi ve Doğduğu Yer Keşif Tarihleri	Düzey ve Ünite	Tarih Ders Kitaplarında Yer Alması Gereken Açıklama
Yuri Gagarin (Rus) 1961	Lise 4	Uzaya giden ilk insan oldu (Everett-Reid, 2005:47).
Neil A.Armstrong- Edwin E.Aldrin (ABD) 1969	Lise 4	Ay'a ayak basan ilk kişilerdir (Everett-Reid, 2005:47).
Naomi Uemura (Japonya) 1978	Lise 4	Köpeklerin çektiği kızakla tek başına Kuzey Kutbu'na ulaşan ilk kişidir (Küçükkalay, 2001:144).
Sir Ranulp Fiennes- Charles Burton (İngiltere) 1979-1982	Lise 4	Yeryüzünü bir tam sefer dolaşıp hem Kuzey Kutbu'nu hem de Güney Kutbu'nu geçen ilk insanlardır (Küçükkalay, 2001:144).

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemlerinin analizinde 2007 yılında Türkiye’de ortaöğretimde okutulan tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunda bilimsel hata veya hataların var olup olmadığı analiz edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının yayımladığı Lise 2. sınıfların tamamında okutulan Tarih II ders kitabı ile Sosyal Bilimler ağırlıklı Lise 3. sınıflarda okutulan Osmanlı Tarihi ders kitabı incelenmiş her hangi bir hata saptanmamış; ancak bazı eksikliklerin giderilmesiyle konunun daha anlaşılabilir olabileceği belirlenmiştir.

Ders kitaplarında coğrafi keşiflerin sebepleri açıklanırken İslam dünyasının katkıları yer almamıştır. Keşiflere başlayan devletlerin İspanya ve Portekiz olduğu belirtilmesine rağmen adı geçen devletlerin öncelikle keşiflere başlama sebepleri açıklanmamıştır. Yılmaz Öztuna’nın Tarih Lise III kitabında bu konu şu şekilde açıklanmıştır: “Coğrafi Pozisyonları ve Araplarla iç içe yaşamaları dolayısıyla dış dünyaya açılmaya ilk başlayanlar Portekizliler ve sonra İspanyollar oldu. Portekiz, Araplar’ı daha erken topraklarından çıkardığı ve Okyanus’la daha iç içe olduğu için bu işe İspanya’dan evvel başladı” (Öztuna, 1977:191).

Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından hazırlanan ve 1933 yılında yayımlanan Tarih III kitabında Portekiz ve İspanya’nın keşiflere ilk başlayan devletler olması: “Yarımadanın Avrupa’nın cenubi garbisindeki mevkii gibi coğrafi, siyasi, birliklerinin tamamlamış olması gibi tarihi sebepler de bu iki memleketin keşfiyattaki faaliyet ve muvaffakiyetlerini izah eder” (1933:84). şeklinde yer almıştır.

Ortaöğretim tarih ders kitaplarında yer alan: “Christof Colomb San Salvador, Küba ve Haiti’yi keşfetti. Daha sonra Orta Amerika’ya ulaştı (1492).Ama ulaştığı bu yeni yeri Hindistan zannetti. Yeni bir kıta bulduğunun farkına varmadan öldü”(Tarih II, 2007:33) ifadelerinden sonra Colomb’un yaptığı hataya yer verilmemiştir. Oysa o zaman yapılan yanlış bir hesaba göre Avrupa ile Doğu Asya arasındaki mesafenin çok daha kısa sanıldığı (Akşit, 1956:81) ve Colomb yaptığı hesaplarda dünya çevresini gerçek uzunluğunun dörtte üçü olarak tahmin etmek gibi önemli hataya düşmesi (Leithauser, 1971:34) belirtilebilir.

Okutulan ders kitaplarına Portekizli denizci Magellen’in denizlere açılış amacının eklenmesi de Magellan’ın dünyanın çevresini dolaşma maksadıyla yola

çıkıtığı yanlışlığını ortadan kaldıracaktır. Magellen'in asıl amacı Hindistan'a yeni bir deniz yolu bulmaktı (Mumcu, 1990:83).

Tarih II ders kitabının keşiflerin sonuçları kısmında: “Amerika, Afrika'nın bilinmeyen bölgeleri ve Avustralya gibi yeni yerler ve kıtalar keşfedildi” (Tarih II, 2007:34) ifadesi kullanılmakta ancak Avustralya'nın keşfi konusunda hiçbir bilgi verilmemektedir. Keşifler ve kâşifler hakkında eksik olan bilgiler dördüncü alt probleme ait bulgular ve yorumlar kısmındaki açıklamalardan yararlanarak tamamlanabilir.

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt probleminin analizinde Türkiye’de 1929’dan 2007’ye kadar okutulan ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunu en iyi şekilde anlatan ders kitaplarının hangileri olduğu analiz edilmiştir.

Tablo 5a : Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan “Coğrafi Keşifler” Konusuna İlişkin Değinen Tarihsel Olguların Toplamı

	Yılı ve Yazarı	Toplam Frekansı
1	1995 yılı Osman ÇAKIRTAŞ	46
2	1989 yılı UĞURLU-BALCI	45
3	1990 yılı DİKMEN-KOÇAK	42
4	1963 yılı ATSIÖZ-ORAN	41
5	1981 yılı Niyazi AKŞİT	41
6	2005 yılı Kemal KARA (Tarih II)	39
7	2005 yılı Kemal KARA (Osmanlı Tarihi)	39
8	1963 yılı AKŞİT-OKTAY	39
9	1961 yılı Niyazi AKŞİT	39
10	1956 yılı Niyazi AKŞİT	39
11	1953 yılı AKŞİT-OKTAY	39
12	1933 yılı Tarih III	39
13	2007 yılı Tarih II (MEB)	38
14	2005 yılı Osmanlı Tarihi (MEB)	37
15	1994 yılı Tarih II (MEB)	37
16	1985 yılı Emin OKTAY	36
17	1979 yılı Emin OKTAY	36
18	1995 yılı Mustafa DEMİREL	36
19	1952 yılı Emin OKTAY	35
20	2000 yılı KÖYMEN ve diğerleri	34
21	1952 yılı AKŞİT-ULUÇAY	33
22	1998 yılı Kemal KARA (Tarih II)	32
23	1990 yılı Veli ŞİRİN	32
24	1995 yılı Tahir Erdoğan ŞAHİN (Tarih 2)	31
25	1990 yılı Ahmet MUMCU	25
26	1951 yılı Niyazi AKŞİT	25
27	1998 yılı Şenol KALAYCI	24
28	1951 yılı Enver KORAY	23
29	1977 yılı Yılmaz ÖZTUNA	23
30	1989 yılı YILDIZ ve diğerleri	23
31	1989 yılı MİROĞLU-HALAÇOĞLU	22
32	1991 yılı Altan DELİORMAN	21

	Yılı ve Yazarı	Toplam Frekansı
33	1990 yılı Osman BİRCAN	20
34	1953 yılı ATSIZ-ORAN	20
35	1989 yılı TEKİN-TURHAL	19
36	1997 yılı Tahir Erdoğan ŞAHİN (Osmanlı Tarihi)	15
37	1929 yılı Tarih I-II-III	0
38	1929 yılı Ahmet Refik	0
39	1929 yılı Ali Reşat	0

Tablo 5a’da da görüldüğü gibi konunun bilimsel içerik ve görsel materyal bakımından en zengin ele alındığı ders kitapları Osman Çakırtaş’ın 1995 yılında yayımlanan Osmanlı Tarihi I ve Uğurlu ile Balcı’nın birlikte yazdıkları 1989’da yayımlanan Tarih Lise III kitaplarıdır. Bilimsel içeriğin yeterliliği konusunda kitapların yıllara göre dengeli bir dağılımı yoktur. Ancak ortaöğretim tarih ders kitaplarında görsel materyal sayısı 1979 yılından itibaren daha fazla yer almaktadır. Konu Gürkan Tekin ve Yüksel Turhal’ın birlikte yazdıkları Meslek Liseleri İçin Tarih kitabında ve Tahir Erdoğan Şahin’in 1997 yılında yazdığı Lise Osmanlı Tarihi kitabında çok yüzeysel olarak yer almaktadır. Ancak 1929 yılında yayınlanan Umum-i Tarih kitaplarında konu yer almamaktadır.

IV.BÖLÜM

4.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve yorumlarına dayalı ulaşılan sonuçlara değinilmiştir. Ayrıca araştırma bulgularından yola çıkarak coğrafi keşifler konusunun ders kitaplarında ele alınışına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

4.1. Sonuç

Bu araştırmayla Türkiye’de ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunun nasıl anlatıldığını, hangi dönemi kapsadığını, adı geçen kâşif ve keşiflerin yeterli olup olmadığını, keşif haritalarının ve kâşif resimlerinin ne derecede yer aldığını, günümüzde okutulan ders kitaplarında bu konuda bilimsel hatalar yapıp yapılmadığını incelemek aynı zamanda ders kitaplarında yer almayan milattan önce başlayıp günümüze kadar gerçekleşen keşiflerin ortaöğretim tarih programlarına dahili konusunda bir fikir oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

➤ 1929 ile 2007 yılları arasında yayımlanan 39 ortaöğretim tarih ders kitabında “Coğrafi Keşifler” konusu bilimsel içerik ve görsel materyal açısından incelendiğinde Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h’da da görüldüğü gibi bazı ders kitaplarında yüzeysel bazı ders kitaplarında detaylı bir şekilde ele alınırken 1929’da yayımlanan ders kitaplarında konuya değinilmemiştir.

➤ Ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusunu 3 kategoride ele alınıp işlenmektedir. Bunlar; keşiflerin nedenleri, keşifler ve keşiflerin sonuçları şeklinde yer almaktadır, var olan görsel materyaller de keşiflerin anlatımı sırasında ders kitaplarında bulunmaktadır.

➤ Keşif hareketlerini insanlık hareketlerinin başlangıcına kadar geri götürmek olanaklı olmakla birlikte, genellikle sonuçları açısından en önemli olanlar ve en sık aralıklarla yapılanları XV.yüzyılın ortalarından XVI.yüzyılın sonuna değin gerçekleştirilmiş olanlarıdır (Küçükkalay, 2001: 131). Ortaöğretim tarih ders kitaplarında da XV. ve XVI. yüzyıllarda gerçekleştirilen keşif hareketleri yer almaktadır.

➤ Konunun yer aldığı 1933 ile 2007 yılları arasındaki ortaöğretim tarih ders kitaplarında Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h’da görüldüğü gibi 15 ile 46 arasında değişen olguya değinilmektedir.

➤ Ortaöğretim tarih ders kitaplarında coğrafi keşiflerin sebepleri açıklanırken en çok değinilen olgulardan biri olan coğrafya bilgisinin ilerlemesinde matbaanın etkisi vurgulanmış; ancak İslam dünyasının coğrafya bilimine katkıları belirtilmemiştir.

➤ “Coğrafi Keşifler” konusunun anlaşılması için varlığı zorunlu olan haritalar incelenen ortaöğretim tarih ders kitaplarının tamamında bulunmamaktadır. Konunun yer aldığı ortaöğretim tarih ders kitaplarının 13’ünde keşiflerle ilgili hiçbir harita yer verilmemiştir. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından 1933’te yayımlanan Tarih III kitabında keşif yerleri ve yolları haritası bulunmasına rağmen haritanın kitabın sonunda yer alması öğrencinin dikkatini yeterince çekmediği, harita konu içinde bulunmadığı için öğretimde güdülen amacı gerçekleştiremediği düşünülebilir.

➤ Tablo 1a, Tablo 1b, Tablo 1c, Tablo 1d, Tablo 1e, Tablo 1f, Tablo 1g, Tablo 1h’da da görüldüğü gibi incelenen tarih ders kitaplarının bir kısmında keşiflerin resimleri yer almaktadır. Ders kitaplarında Cristof Colomb’un ve Vasco de Gama resmi en yüksek frekanslara sahipken Magellan, Marcopolo, Amerigo Vespucci ve Pizaro düşük frekanslara sahiptir.

➤ Keşiflerin sonuçları bazı ders kitaplarında detaylı ve içerik yönünden zengin, bazılarında da yüzeysel olarak ele alınmıştır.

➤ Tablo 2a’da görüldüğü gibi incelenen ortaöğretim tarih ders kitaplarında en fazla yer alan kâşifler Cristof Colomb, Bartelmi Diaz, Vasco de Gama ve Magellan’dır. Konunun yer aldığı ders kitaplarından sadece Osman Bircan’ın 1990 yılında yazdığı Meslek Liseleri için Tarih kitabında bu kâşiflere değinilmemiştir.

➤ Tablo 3a’da görüldüğü gibi incelenen ortaöğretim tarih ders kitaplarında en az yer alan kâşifler Alvarez Cabral ve Monez de Balboa’dır. Konunun yer aldığı ders kitaplarının sadece üçünde Büyük Okyanus kâşifi Balboa’ya ve Brezilya kâşifi Cabral’a yer verilmiştir.

➤ Araştırma sırasında incelenen ortaöğretim tarih ders kitaplarında coğrafi keşifler konusunda yer alan kâşif ve keşiflerin yeterli olmadığı belirlenmiştir.

➤ 2007-2008 Eğitim Öğretim yılında tüm 10.sınıfların okuduğu Tarih II ders kitabında “Coğrafi Keşifler” konusunda bilimsel bir hata belirlenememiş; ancak bazı eksikliklere rastlanmıştır.

➤ Tablo 5a’da da görüldüğü gibi konunun bilimsel içerik ve görsel materyal bakımından en zengin ele alındığı ders kitabı Osman Çakırtaş’ın 1995 yılında yayımlanan Osmanlı Tarihi I ders kitabıdır. Bilimsel içeriğin yeterliliği konusunda kitapların yıllara göre dengeli bir dağılımı yoktur. Ders kitabı yazarlarının konuyu ele alışına göre ders kitapları bilimsel içerik yönünden farklılık göstermektedir. Ancak ortaöğretim tarih ders kitaplarında görsel materyal sayısı 1979 yılından itibaren daha fazla yer almaktadır.

4.2. Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinde hazırlanmış müfredat programına göre yazılmış olan ortaöğretim tarih ders kitaplarında “Coğrafi Keşifler” konusu keşiflerin nedenleri, keşifler ve keşiflerin sonuçları kategorileri başlıklar halinde yer almaktadır.

➤ Ortaöğretim tarih ders kitaplarında coğrafi keşiflerin sebepleri üzerinde yeterince durulmalıdır. Keşiflerin sebepleri anlatılırken İslam dünyasının coğrafi keşiflere etkisine yer verilmelidir.

➤ Tarih ders kitaplarında coğrafi keşifler ile ilgili olarak bol miktarda görsel materyale yer verilmelidir. Ders Araçları Yapım Merkezi daha detaylı coğrafi keşifler haritası hazırlamalıdır.

- Ders kitaplarında yer almayan kâşif ve keşifler Tablo 4a'da olduğu gibi ortaöğretimin bütün düzeylerinde uygun ünitelere eklenerek programa dahil edilmelidir.
- Ortaöğretim 10.sınıfların okuduğu Tarih II ders kitabındaki coğrafi keşifler konusunda saptanan eksiklikler giderilmelidir.
- Tarih ders kitaplarında coğrafi keşifler konusu üniversitelerde yapılmakta olan çalışmaların son verilerine göre hazırlanmalı, müfredatlar ve bunlara bağlı olarak hazırlanan kitaplar da konu ihtiyaç duyuldukça ilavelerle düzenlenmelidir. Coğrafi keşiflerle ilgili yapılan son ilmi bulgular ders kitaplarına yansıtılmalıdır.
- Tarih öğretmeni yetiştirme programlarına coğrafi keşifler ile ilgili dersler konulmalıdır.
- Araştırmanın ekler kısmında yer alan tarih ders kitabı yazarları için farklı bilgilerden alınarak tarih ders kitaplarına yapılan ilavelerle konu öğrenciler için daha da dikkat çekici hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Refik. (1929). **Umumi Tarih**. İstanbul: Devlet Matbaası
- Ali Reşat. (1929). **Umumi Tarih**. İstanbul: Devlet Basımevi
- AKŞİT, Niyazi. (1951). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**.
İstanbul: Remzi Kitabevi
- (1956). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**.
İstanbul: Remzi Kitabevi
- (1961). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**.
İstanbul: Remzi Kitabevi
- (1981). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**.
İstanbul: Remzi Kitabevi
- AKŞİT, Niyazi ve Çağatay ULUÇAY. (1952).
Tarih Lise IV. Sınıflar. İstanbul: Remzi Kitabevi
- AKŞİT, Niyazi ve Emin OKTAY. (1953). **Tarih I (Öğretmen Okulları Kitapları)**.
İstanbul: MEB Yayınları.
- (1963). **Tarih I (Öğretmen Okulları Kitapları)**. İstanbul: MEB
Yayınları
- ARIKAN, Zeki. (1995). *Ders Kitaplarında Avrupa Tarihi. Tarih Öğretimi ve Ders
Kitapları*. Buca Sempozyumu (29 Eylül – 1 Ekim 1994). (Yay. Haz. Salih
ÖZBARAN). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- ARMAĞAN, Mustafa. (1990). **İslam Bilimi Tartışmaları**. İstanbul: İnsan Yayınları
- ARNOLD, David. (2000). **Coğrafi Keşifler Tarihi (1400-1600)** (Çev: Osman
Bahadır). İstanbul: Yöneliş Yayınları
- ATSIZ, Bedriye ve Hilmi ORAN. (1953). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**.
İstanbul: İnkılap Kitabevi
- (1963). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**. İstanbul: İnkılap ve Aka
Kitabevleri
- BALCI, Ali. (1997). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**.
Ankara: 72 TDFO Bilgisayar Yayıncılık
- BALIVET, Michel. (2004). **Ortaçağda Türkler-Haçlılardan Osmanlılara (11-
15.Yüzyıllar)** (Çev: Ela Güntekin). İstanbul: Alkım

- BAŞARAN, Ahmet ve Ali SERT, Lütfi İLGÜN. (2005). **Liseler İçin Osmanlı Tarihi**. İstanbul: MEB Yayınları
- BAYMUR, A. Fuat.(1941).**Tarih Öğretimi**. Ankara:Gazi Terbiye Enstitüsü Neşriyatı.
- BİRCAN, Osman. (1990). **Meslek Liseleri İçin Tarih**. Ankara: Yalçın-Emel Yayınları
- BOORSTIN, Daniel J. (1996). **Keşifler ve Buluşlar**. (Çev: Fatoş Dilber). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- BURKETT, Mally. (2001). **Gökyüzünün Öncüleri**. (Çev. Önder Küçük). İstanbul: Alkım Yayınevi
- Büyük Kültür Ansiklopedisi**. (1984). C.7. Ankara: Başkent Yayınları
- CAZGIR, Vicdan ve Servet YAVUZ, Niyazi CEYHUN. (2007). **Lise Tarih II**. Ankara: MEB Yayınları
- CEYHAN, Erdal ve Birol YİĞİT. (2003). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Ankara: Anı Yayıncılık
- ÇAKIRTAŞ, Osman. (1995). **Osmanlı Tarihi I**. Ankara: Koza Eğitim ve Yayıncılık
- ÇEÇEN, Namık. (2003). “İstanbul’un Fethi konusunun İlköğretim ve Ortaöğretim tarih ders kitaplarında bilimsel ve biçimsel içerik yönünden incelenmesi ve öğretmen gözlemi”.(Tez Yüksek Lisans).Gazi Üniversitesi.
- DELİORMAN, Altan. (1991). **Meslek Liseleri Tarihi**. İstanbul: Bayrak Basım Yayın
- DEMİREL, Mustafa. (1995). **Sağlık Meslek Liseleri İçin Tarih III**. Ankara: Hatiboğlu Yay.
- DESCHAMPS, Hubert. (1974). **Keşifler Tarihi**. (Çev: Tanju Gökçöl). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- DİKMEN, Selahattin ve Kemal KOÇAK. (1990).**Tarih Lise III**. Ankara: Üner Yayınları
- DURAN, Faik Sabri.(1944). **Kâşifler Alemi**. İstanbul: Kanaat Kitabevi
- EVERETT, Felicity ve Struan REİD. (2005) **Colomb’dan Armstrong’a Kâşifler**. (Çev: Miyase Göktepeli). Ankara: TUBİTAK
- FERRO, Marc. (2002). **Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine Kadar Sömürgecilik Tarihi (13-20. yüzyıl)**. (Çev: Muna Cedden). Ankara: İmge Kitabevi.

- FİDAN, Nurettin ve Münire ERDEN. (2001). **Eğitime Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınevi
- GREENWAY, Shirley. (2001). **Kuzey Amerika'nın Keşfi**. (Çev: Kerem Keskiner.) İstanbul: Alkım Yayınevi.
- GUY, John. (2001). **Drake ve Elizabeth Dönemi Kâşifleri**. (Çev: Kerem Keskiner) İstanbul: Alkım Yayınevi
- GÜNEŞ, Firdevs. (2002). **Ders Kitaplarının İncelenmesi**. Ankara: Ocak yayınları
- HAZAR, Pelin. (2004). *Haritacılık*. **Bütün Dünya (2004/11)**. Ankara:Başkent Üniversitesi Kültür Yayını
- HALKIN, Leon-E.(1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**. (Çev: Bahaeddin Yediyıldız). Ankara:TTK
- < <http://tr.wikipedia.org/wiki/avustralya#tarihi>> (2007, Ağustos 12)
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/bouvet_adasi> (2007,Ağustos 12)
- HYNISON, Colin. (2001a).**Afrika'nın Keşfi**. (Çev: Kerem Keskiner). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- (2001b). **Colomb ve Rönesans Kâşifleri**. (Çev. Kerem Keskiner) İstanbul: Alkım Yayınevi.
- (2001c). **Magellan ve Güney Amerika**. (Çev:Kerem Keskiner). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- KARA, Kemal. (1998). **Tarih II**. İstanbul. Önde Yayınları.
- (2005). **Tarih II**. İstanbul. Önde Yayınları.
- (2005). **Osmanlı Tarihi**. İstanbul. Önde Yayınları.
- KALAYCI, Şenol. (1998). **Lise Tarih II**. İstanbul: Meram Yayınları
- KAYA, Zeki. (2005). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KILIÇ, Abdurrahman-S.SEVEN. (2002). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KINCAL, Remzi Y.(2002). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Erzurum: Babil Yayınevi
- KORAY, Enver. (1951). **Tarih III. (Yeni ve Yakın Çağlar)**. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

- KÖSTÜKLÜ, Nuri. (2003). **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Günay Ofset Matbaacılık.
- KÖYMEN, M. Altay ve Mehmet ÖZ, Mehmet ÖZGEDİK, Suat AKGÜL, Metin ANAHTARCIOĞLU. (2000). **Tarih II**. İstanbul: Ülke Yayınları.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla. (2003). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**. Ankara: Nobel Yayınları
- KÜÇÜKKALAY, A. Mesut. (2001). **Coğrafi Keşifler ve Ekonomiler**. Konya: Çizgi Kitabevi.
- LEITHAUSER, J.G. (1971). **Dünyamızın Fatihleri**. (Çev: Derin Türkömer). Milliyet Yayınları.
- LURAGHI, Raimondo. (2000). **Sömürgecilik Tarihi**. (Çev: Halim İNAL). İstanbul: e Yayınevi
- MEB İlk Mektep Programı**. (1927). Ankara
- MEB (1993). **Tarih I-II Programları**. Ankara
- MEB (1983) Tebliğler Dergisi. Ankara
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**. (1990). C.7 İstanbul: Meydan Yayınevi
- MİROĞLU, İsmet ve Yusuf HALAÇOĞLU. (1989). **Tarih III**. Altın Kitaplar Yayınevi
- MORRISS, Roger. (2001). **Kaptan Cook ve Büyük Okyanus’u Keşfi**. (Çev: Kerem Keskiner). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- MUMCU, Ahmet (1990). **Liseler İçin Tarih III**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Niyazi, M. (1932). **Meşhur Kâşifler**. İstanbul: Tefeyyüz Kitaphanesi.
- NASR, Seyyid Hüseyin. (1991). **İslam’da Bilim ve Medeniyet**. (Çev: Nabi Avcı-Kasım Turhan-Ahmet Ünal). İstanbul: İnsan Yayınları
- NICHOL, Jon. (1996). **Tarih Öğretimi** (Yay. Haz: Mustafa Safran). Ankara: Çağrı Matbaacılık.
- OKTAY, Emin. (1952). **Tarih III. (Yeni ve Yakın Çağlar)**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (1979). **Tarih Lise III**. İstanbul: Atlas Yayınları.
- (1985). **Tarih III (Yeni ve Yakın Çağlar)**. İstanbul: Remzi Kitabevi

- ÖNGÖR, Sami. (1954).**Coğrafi Keşifler ve Tetkik Seyahatleri Tarihi**. İstanbul: Maarif Kitabevi
- ÖZALP, Orhan.(2000). *İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Öğretimi*. **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- ÖZBARAN, Salih.(1997). **Tarih, Tarihçi ve Toplum**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- ÖZÇELİK, İsmail. (1993). **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler**. Ankara: TDFO
- ÖZTUNA, Yılmaz. (1977). **Tarih Lise III**. İstanbul: MEB Yayınevi.
- ÖZTÜRK, Cemil ve Rahmi OTLUOĞLU. (2005). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- PEATIE, Donald C. (2005).*Kaptan James Cook*. (Çev: Şennur Buras). **Bütün Dünya Dergisi**. (2005/07) Ankara: Başkent Üniversitesi Kültür Yayınları.
- SAFRAN, Mustafa. (2006). **Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SELEN, Hamit Sadi. (1991). ‘‘*Tarih ve Coğrafya’da Konu Birliği*’’ **Atatürk Konferansları II (1964-1968)**. Ankara: TTK.
- SÖZER, Ersan. (1998). **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimler Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- ŞAHİN, T.Erdoğan. (1995). **Tarih II**. Ankara: Koza Yayıncılık
- (1997). **Lise Osmanlı Tarihi**. Ankara: Bemkoza Eğitim Basım Yayın.
- ŞİRİN, Veli. (1990). **Lise Tarih III**. İstanbul: GENDAŞ A.Ş.
- TABAKOĞLU, Ahmet. (2000). **Türk İktisat Tarihi**. İstanbul: Dergah Yayınları.
- TANILLI, Server. (1983). **Yüzyılların Gerçeği ve Mirası. İnsanlık Tarihine Giriş I (İlk Çağ)**. İstanbul: Say Yayınları
- (1987). **Yüzyılların Gerçeği ve Mirası İnsanlık Tarihine Giriş III (XVI ve XVII. Yüzyıllar)**. İstanbul: Say Yayınları
- (2000). **Uygarlık Tarihi**. İstanbul: Adam Yayınları
- Tarih III. (Yeni ve Yakın Zamanlar)**. (1933). Türk Tarih Tetkik Cemiyeti. İstanbul: Devlet Matbaası
- Tarih II**. (1994). MEB Devlet Kitapları. Ankara: TTK

- TAVIANI, Paolo Emilio. (2003). **Cristof Colomb'un Maceraları**. (Çev: Tülin Altınova). İstanbul: Kitap Yayınevi
- TEKELİ, İlhan. (1995). *Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretiminin Amaçları Ne Olabilir? Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Buca Sempozyumu* (Yay. Haz. Salih Özbaran). İstanbul: Tarih Vakfı.
- TEKİN, Gürkan ve Yüksel TURHAL. (1989). **Meslek Liseleri İçin Tarih** İstanbul: Yalçın-Emel Yayınları
- TUNCAY, Mete. (1998). *Tarih Öğretmeninin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler. Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. (Yay. Haz. Salih Özbaran) İzmir: Dokuz Eylül Yayınları
- UĞURLU, Nurer ve Esergül BALCI. (1989). **Tarih Lise III**. İstanbul: Serhat/Örgün
- Umumi Tarih. Kitap:I-II-III**. (1929). İstanbul: Devlet Basımevi
- YILDIRIM, Ali ve Hasan ŞİMŞEK.(2006).**Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILDIZ, Hakkı Dursun ve Coşkun ALPTEKİN, İlhan ŞAHİN, İdris BOSTAN. (1989). **Tarih Lise III**. İstanbul: Servet Yayın-Dağıtım

EKLER

Ortaöğretim Tarih Ders Kitabı Yazarları İçin

Coğrafi Keşiflerle İlgili İlgi Çekici Bilgiler -----**EK 1**

Ortaöğretim Tarih Ders Kitabı Yazarları İçin Coğrafi Keşiflerle İlgili Çekici Bilgiler

❖ **Marco Polo'nun Seyahati:**

Marco Polo 1275 yılında Çin'den Portekiz'e kadar olan yolculuğuna başladı. Yolculuk beş yıl sürdü. Bugün, aynı yolculuk uçakla beş saat sürmektedir (Burkett,2001:32).

❖ **Çikolatanın Anavatanı:**

İspanyollar 1519'da Meksika'ya yaptıkları keşif seyahatlerinde son derece lezzetli, köpüklü içkiler öğrendiler. Bunların hepsi kakao ağacının meyvelerinden yapılarak kırmızı biberle baharlanmış, balla karıştırılmış veya vanilya ile latif bir koku verilmişti. İçkiye yerliler "Chocolatl" ismini vermişlerdi. (Choco=kakao, latl=su) Kakaoyu saklamak için taneleri kavurup öğütüyorlar veya yağını çıkarıyorlardı. İspanyollar bu maddeyi 1520'de Avrupa'ya getirdiler. 1580'de ilk çikolata fabrikası açıldı. İspanyol hükümeti imalatın sırrını bir zaman gizli tuttu. Nihayet 1606'da bir İtalyan yapılsını öğrenmeye muvaffak olarak memleketine dönünce tatbik etti. Yavaş yavaş Fransa, Hollanda ve diğer memleketlerde de çikolata kakao fabrikaları görülmeye başladı (Bruno Kaiser,Keşifler ve İcatlar Ansk.(2.Baskı), Doğan Kardeş Yay,s.144).

❖ **Patatesin Dünyaya Tanıtılması:**

Kordiler dağları yamaçlarında kendiliğinden yetişen bitkinin güzel kokulu, beyaz ve mavi çiçeklerine karşılık kökleri küçük, sulu ve tatsızdır. Perulu Yerliler patatesi tarlarla dikip binlerce sene çalışarak verimli bir bitki haline getirinceye kadar uğraştılar. Patatesin tanınip yayılması gemici Francis Drake ve Walter Raleigh ile kimyager Parmentier ve fizikçi Volta sayesinde oldu (Kaiser,a.g.e, s.143).

❖ **Amerika'nın Keşfine Türk Hükümdarlarının Yaklaşımı:**

Amerika'nın keşfi konusunun Türk denizcileri tarafından,Cristof Colomb'dan önce bilindiğini, ünlü Türk denizcisi Barbaros'un Kanuni'ye yazdığı bir mektuptan

öğreniyoruz. Bu mektup Esat Efendi'nin "Hulasai Ahval-i Tunus ve Garp" isimli eserinin 400. sayfasındadır. Mektupta Barbaros'un; Amerika kıtasının Türk denizcileri tarafından Cristof Colomb'dan önce bilindiğini, bu yerlerin alınması için Padişah'tan izin istemiş olduğunu, Padişah'ın bu durumu Sadrazam İbrahim Paşa'dan sormuş olduğunu Sadrazam da "ülkemize çok uzak olduğundan vazgeçilmesini" istediğini belirtmektedir (İhsan Kurt, Bilim Tarihinde Keşiflerin İç Yüzü(2.baskı), Konya: Mikro Basım-Yayın,1997, s.119).

❁ **Patates:**

Colomb, patatesi değilse de, yakın akrabalarını keşfetti. Tatlı patatesi ve Orta ve Güney Amerika'da o zamanlar da şimdi de "yuca" denen manyoku. Yumrulular ailesinden olan patates, tatlı patates ve yuca aynı besleyici özellikleri taşır. Tatlı patates ile yuca'nın keşfi, patatesin keşfinin doğal öncülüğünden başka bir şey değildir (Taviani, 2003:134).

Bildiğimiz hakiki patates, ancak 16.yüzyılın ortasında ortaya çıkar. Amerika'daki sömürgelerde kendini güçlkle kabul ettirir. Avrupa'ya neredeyse laf olsun diye getirilir. Gözle görülür ilk başarısına, ancak bir yüzyıl sonra tanık olunur. 1645 yılında Almanya'daki korkunç kıtlığın üstesinden ancak patates sayesinde gelir. Fransa'da, 1771'de, Fransızların temel beslenmesinde tahılın yerini alacak bir ürün önerene ödül verilecektir. Tutsak kaldığı Almanya'dan dönen Parmentier, patatesi önerir. XVI.Louis'in bile dikkatini çeken patatesi, kral "yoksulların ekmeği" diye tanımlar ve yayılmasına yardımcı olur (Taviani, 2003:135).

❁ **Tütün:**

Avrupalılar tütün kullanmayı patatesten çok daha kısa sürede öğrendiler. Patatesi neredeyse iki yüzyılda, tütünü ise yetmiş yılda. Colomb'un tütünü keşfi hızlı oldu, neredeyse San Salvador'a ayak bastığı anda. 15 Ekim'de Fernandina'da, Seyir Defterinde "bazı kuru yapraklardan" söz ediyordu. "Bu yörenin halkı için çok değerli olmalı, çünkü San Salvador'da da bana bunlardan armağan ettiler" 6 Kasım'da, Amiralın Küba'nın iç bölgelerini keşfe gönderdiği iki İspanyol," yolda köylerine dönen,ellerinde ucu yanmakta olan bir dal parçası ve "Tomar sus sahumeros" (kokulu duman çıkartan otlar)bulunan, kadın ve erkek pek çok kişiye rastladıklarını"aktardılar (Taviani,2003:135-136).

❄ **Hamak:**

Avrupalıların yerlilerinin evlerinde buldukları yeni ve olağanüstü şey “hamak” idi. Colomb bunları 18 Ekim’de Fernandina Adasında görmüştü. “Bu insanlar, pamuktan yapılmış ağlar üzerinde uyuyorlar”, 27 Ekim’de, Küba’da iki evi ziyaret etti ve “her ikisinde de palmiye liflerinden ağlar” buldu (Taviani, 2003:141-142). 1942’de Kızılderililerden “hamak” yapmasını öğrenen İspanyollar bunu gemilerde kullandılar. Daha sonraları Avrupa’da büyük rağbet gören hamak, Amerika yerlilerinin beyaz insanlara bir hediyesi oldu (Leithauser, 1997:119).

❄ **Yeni Sebze ve Meyveler:**

Artık dünyanın çeşitli yerlerinde birçok sebze, örneğin fındık, tatlı patates ve yer fıstığı, aslında Orta ve Güney Amerika’dan gelmiştir. Güney Amerika’nın yerli ürünü olan yer fıstığı, Afrika’ya ilk olarak Avrupalı kâşifler tarafından tanıtıldı. Daha sonra köle ticaretiyle birlikte Kuzey Amerika’ya ulaştı. Artık Hindistan’dan Nijerya’ya ve Birleşik Devletlere kadar her yerde yetiştiriliyordu. Tatlı patates yine Orta Amerika’nın yerli ürünüydü ve Azteklerin önemli yiyeceklerinden bir tanesiydi. Andlarda da bulunmuştu. 16. yüzyılda Avrupa’ya götürüldü ve buradan da Asya’ya yayıldı(Hynson,2001c:27).

❄ **Mısır:**

Mısır, tatlı patatesle birlikte Güney ve Orta Amerika’nın en önemli ürünlerinden bir tanesiydi. Aztekler mısırı ezerek un haline getirirler, daha sonra bu undan pide yapıp çeşitli sebzelerle doldurarak ya da sararak yerlerdi. İknalar da mısırı “capia” adı verdikleri bir çeşit lapa yaparken kullanırlardı. ABD şu anda dünya mısır üretiminin neredeyse yarısını gerçekleştiriyor (Hynson, 2001c:27).

❄ **Deniz Yolculukları Sırasında Yaşanan Sıkıntılar:**

Uzun yolculuklara çıkan denizcilerin karşılaştığı sorunların en başında iskorbüt hastalığı gelmekteydi. Genellikle öldürücü olan bu hastalık taze meyve ve sebzelerden alınan C vitamini eksikliği yüzünden meydana gelirdi. Taze yiyecekler

kâşiflerin gemilerinde çok uzun zaman dayanmazdı. Denizciler çok fazla yorulur, diş etleri ve kafa derileri kanamaya başladılar. Ancak 1795'te Britanyalılar denizcilerine meyve suyu vermeye başladıklarında bu sorun da ortadan kaybolmaya başladı (Hynson,2001c:32).

✱ **Yeni Dünya, Eski Dünya'nın Mikroplarıyla Karşılaşınca:**

İnsanlık tarihinde öldürücü mikropların oynadığı önemli rolü çok iyi gösteren olay Yeni Dünya'nın Avrupalılarca fethedilişi ve nüfusunun azalışı olayıdır. Avrupalıların tüfekleri ve kılıçlarıyla savaş alanlarında ölen Amerikan yerlilerinden çok daha fazlası Avrasya mikropları yüzünden yatakların da öldüler. Yerlilerin ve yerli şeflerin çoğunu öldüren ve hayatta kalanların morallerini çökerten bu mikroplar yerlilerin direncini yerle bir etti. Örneğin, 1519'da Cortes yanında 600 İspanyol'la birlikte nüfusu milyonları bulan, askeri bakımdan son derece üstün Aztek İmparatorluğu'nu ele geçirmek üzere Meksika kıyısına çıktı. Cortes'in Aztek başkenti Tenochtitlan'a ulaşması, adamlarının "yalnızca üçte ikisini kaybetmesi ve kıyıya geri dönmeyi başarması hem İspanyolların askeri üstünlüklerini hem de Azteklerin başlangıçtaki saflıklarını gösteriyor. Ama Cortes'in ikinci saldırısı başladığında Aztekler artık saf falan değillerdi, müthiş bir inatla sokak sokak savaştılar. İspanyollara kesin üstünlüklerini kazandıran şey, İspanyol Kübası'ndan gelen mikroplu bir köleyle 1520'de Meksika'ya ulaşan çiçek hastalığıydı. Salgın hale gelen bu hastalığın sonucunda Azteklerin neredeyse yarısı öldü, İmparator Cuitlahuac da ölenlerin arasındaydı. Yerlileri öldüren, sanki İspanyolların yenilmezliğini ilan eder gibi onlara dokunmayan bu gizemli hastalık karşısında hayatta kalan Azteklerin morali bozulmuştu. 1618'de Meksika'nın daha önce 20 milyon olan nüfusu aşağı yukarı 1.6 milyona düşmüştü (Jared Diamobd: Tüfek,Mikrop ve Çelik (Çev: Ülker İnce) (16.basım), Ankara: TUBİTAK Yay. 2004:s.270-271).

✱ Avrasya mikropları dünyanın pek çok başka bölgesindeki yerli halkların, Büyük Okyanus adaların da yaşayanların, Avustralya yerlilerinin, Güney Afrika'daki Koisan halklarının (Hotantoların, Buşmanların) yok olmasında kilit önemde rol oynamıştır. Daha önce Avrasya mikroplarıyla hiç karşılaşmamış olan ve bu

mikroplar yüzünden ölen insanların oranı toplamda % 50 ile % 100 arasında değişir. Örneğin, Hispaniola yerli nüfusu, MS 1492’de Colomb geldiği zaman, 8 milyondan 1535’te sıfıra düştü. 1875’te Avustralya’yı ziyaretten dönen bir Fiji şefi Fiji’ye kızamığı getirdi, (1791’de Avrupalıların ilk ziyaretiyle başlayan salgın hastalıklar yüzünden Fijilerin çoğu öldükten sonra) o tarihte hala hayatta olan Fijilerin dörtte biri kızamıktan öldü. Kaptan Cook ile birlikte gelen frengi, belsoğukluğu, verem ve gripten sonra 1804’te görülen büyük bir tifo salgını ile birlikte sayısız “küçük” salgınla Hawaii’nin nüfusu 1779’da yarım milyon iken, çiçek hastalığının Hawaii’ye ulaştığı ve hayatta kalanlardan 10.000’nin ölümüne yol açtığı 1853 yılında 84.000’e düştü (Diamond,2004:275).

❖ **Eski Uygarlıklara Ait Kitapların Akıbeti:**

Aztekler ve İknalar hakkında çok az belgeye sahibiz. Çünkü İspanyollar savaşlar sırasın da önlerine gelen her şeyi yok etmişlerdi. Harika altın nesneler eritilip çubuklar haline getirildi, kitaplar ve çizimler şeytanın işleri diye yakıldı. Yucatan Piskoposu Diego de Landa bazı resimli kitaplar bulmuş ve sonra şöyle yazmıştı: “Onların elinde çok sayıda ve farklı kitaplar bulunduğunu gördük. Bütün bunlar batıl inanç ve şeytanın yalanlarından başka bir şey olmadığı için hepsini yaktık. Bu, Kızılderilileri çok sinirlendirdi ve onlara çok büyük acı verdi” Tenochtitlan’ın kalıntılarından birçoğu, metro için kazılara başlanana kadar bulunamamıştı (Hynson,2001c:32).

❖ **Yerlilere Yapılan İşkencelere Örnek:**

İstilacılar tarafından odun yığınının yakılarak ölüme mahkum edilen ve cennete gidebilmek için Hristiyan olmaya çağrılan Kübalı bir kabile reisi, cennette de Beyazlar olup olmadığını sordu; olumlu cevap alınca, ölümünden sonra da böylesine acımasız adamlarla karşılaşmaktansa dinsiz olarak ölmeyi yeğlediğini belirtti (Luraghi,2000:58).

❖ **İspanyollar Kuzey Amerika'ya neden sırt çevirdiler ?**

Meksika'nın kuzeyinde altın yoktu. Uçsuz bucaksız çayırlardan ve korkunç bunalımlardan, kıraç dağlardan ve geniş nehirlerden başka şeye rastlanmıyordu. Bu toprak hiçbir işe yaramazdı, burada hiçbir şey yoktu: Ne değerli madenler, ne tarım ürünleri ve ne de baharat. Pasta'nın en büyük ve en lezzetli tarafını kesip almamışlar mıydı? Gerisi şöenlerin kırıntıları değil miydi (Luraghi, 2000:92)?

❖ **İngiliz Yayılmacılığının Farkı Nedir?**

İngilizler Kuzey Amerika'da kurdukları Virginia kolonisinde toprağı işliyorlardı. Virginia'da altın yoktu, göç edenlerin de kollarından başka şeyleri yoktu. Ama kısa sürede tütüncülük gelişmeye başlayacaktı. 1612'den sonra Virginia, büyük bir tütün üreticisi oldu. Buradaki sömürgecilik, İspanyollar'ınkinden çok farklıydı. İspanya mağrurlar ve serüvenciler, cömert ve hain, hırslılar ve şöhet peşinde koşan soylular diyarıydı. Ama çalışkan değildi bu insanlar, çünkü çalışmak kölelere ve aşağılık adamlara yaraşırdı. İngiltere'den göç etmiş olan köylülerin ve burjuvaların yapıları başkaydı, bunlar sadece toprağı işlemek için gelmişlerdi. İspanyol altınının kaynağı çok çabuk kuruyacaktı, ama göç eden İngilizler tarafından alın teri ile işlenen Amerika'nın sert toprağından, suyunu çekmeyen ve tükenmeyen gerçek zenginlik doğacaktı (Luraghi,2000:103).

❖ **Köle Ticareti:**

Avrupalı sömürgeciler, Amerika'daki topraklarında, özel bir işletme tipi yarattılar; "Plantasyon" denen bu işletmede köleler çalışıyordu: Afrika'dan getirilen yüz binlerce köle, şeker kamışı ve pamuk plantasyonlarında çile dolduruyorlardı. Kara derili insanların ticareti, XVI.yüzyıldan XVII.yüzyıla değin, en kazançlı uğraşlardan biri oldu. Batı Afrika, köle avlamak için, bir tür sahibinin izni olmadan girilmeyen yer olup çıktı; iki yüz yıl içinde, halkından iki milyondan fazlasının yitirdi; bunun içinde bir milyonu köle tacirlerinin giriştikleri seferler boyunca ve Yeni Dünya limanlarına taşınırken eriyip gitti (Tanilli,1987:54-55).

❖ **Hristiyanlaştırma Politikasına Neden Karşı Çıkıldı?**

Portekizlilerin Brezilya'daki sömürgecilikleri, genellikle şeker kamışı tarımı, giderek kölelik üzerine kurulu büyük toprak sahipliğine dayanıyordu. Böylece, köle avcılığı, Portekizlilerin başlıca uğraşı oldu. Buna, bir de Cizvitlerin öncülük ettiği Hristiyanlaştırma politikası eşlik ediyordu. Kölelerin sahipleri, Cizvitlerin Hristiyanlaştırma politikasına olabildiğine karşı çıkıyorlardı; çünkü, Hristiyan olan Yerli, sömürgecinin zorbalığının karşısına Tanrı kelamını çıkarıyordu. Bu ve başka çıkarlar yüzünden büyük toprak sahibi sömürgecilerle Cizvitler sürekli didişip durdular; uyuşmazlık o raddeye vardı ki, hükümet, XVIII. yüzyılda Cizvitler Tarikatını yasakladı (Tanilli, 1987:444).

❖ **Magellan'ın Amacı:**

Magellan'ın asıl amacı, dünya çevresini dolaşmak değildi. Batı'ya yol alarak Molucca adalarına ulaşmak ve oradan geri dönmek istiyordu (Leithauser, 1971;153).

❖ **İspanya-Portekiz Sömürge Farkı:**

İspanyollar Amerika'yı Portekizliler de Asya'yı yağmalayıp durdular. İspanya ve Portekiz kolonileri arasındaki en önemli fark, bunların her iki ülkeye olan mesafeleriydi. İspanyollar, denizaşırı kolonilerinin zenginliklerini Portekizlilerden daha kısa zamanda ülkelerine aktarabiliyorlardı. Denizlerde Portekiz'e kıyasla daha kolay üstünlük kurabilmişlerdi. Amerika'yla İspanya'nın arası Portekiz'le Uzakdoğu arasındaki mesafeden çok daha kısaydı ve işte bu, İspanyolların üstünlüğünü rahatça koruyabilmelerini sağlıyordu. İspanyollar, Amerika'yı sömürmeye büyük bir hırsla başlamışlardı. Kolayca sömürebilmek ve buralarda tam egemenlik kurabilmek için milyonlarca insanı yok etmekten çekinmemişlerdi. Oysa Portekizliler, güçlerine ve zengin gelir kaynaklarına rağmen, sömürgeleri üzerinde mutlak bir egemenlik kuramamışlardı. Asya kıtasındaki üsleri sadece sahillerdeydi, içerilere girememişlerdi. Güçlerinin büyük kısmını uzun bir deniz yolunun ve bu yol üzerinde giden gemilerin korunması için harcamaktaydılar (Leithauser, 1971, 154-155).

❖ **Keşifler Venedik Ekonomisini Nasıl Etkiledi?**

Bir zamanlar, baharat bölgelerine giden Portekizlilere ait yolların açılışının Venedik ekonomisi üzerinde hızlı ve sürekli bir tahrip edici etkisinin olduğu düşünülüyordu. Şimdi böyle olmadığı anlaşılmış bulunuyor. Yaklaşık 1520’de karadan yapılan uzun mesafeli baharat ticareti yeniden canlandı ve Venedik tekrar büyük bir baharat ithalatçısı ve dağıtıcısı oldu. Portekiz’in ticari fiyatları yüksekti ve baharatının kalitesinin de uzun deniz yolculukları yüzünden bozulduğu ve Venediklilerinkinden daha kalitesiz olduğu söyleniyordu. Kısmi iyileşme, Venediklilerin endişelerini yatıştırdı. Venedik şehri uzun vadedeki gerilemesini; Portekizlilerin ve daha sonra da Hollandalıların baharat ticareti kadar, gelişmekte olan Atlantik ticaretini genel olarak ihmal etmesine de borçludur (Arnold, 2000:30)

❖ **Keşiflere Portekizlilerin İlk Başlayan Devlet Olma Nedeni?**

Topraklarını Avrupalı komşularının zararına genişletme olasılığı çok az olan Portekiz gibi fakir ve küçük bir ülke için deniz aşırı yayılma, büyük bir politik ve ekonomik önem taşıyordu. Portekiz halkının büyük çoğunluğu sayıları 15.yüzyılın sonunda yaklaşık bir milyonu bulan köylülerden oluşuyordu ve ülke orta düzeyde bir tarım ekonomisinden ötesine elveremeyecek denli fakir ve kayalıktı. Portekiz’in iç politik ve sosyal koşulları da yayılmacılığı destekledi. 1383-1385 devrimiyle iktidara gelen Avis hanedanı, Portekiz’in küçük ama gelişen ticari orta sınıfının isteklerine genel olarak uygun düşüyor ve Portekizlilerin büyüyen deniz aşırı güçlerinden elde edilecek ekonomik yararları görüyordu (Arnold, 2000: 33-4).

❖ **Portekizlilerin Keşif Politikası:**

Portekizliler, Asya’nın hiçbir yerinde, İspanyolların Amerika’da yaptıkları gibi kendileri için bir kara imparatorluğu kurmadılar. Büyük olasılıkla böyle bir talepleri de hiç olmadı. Esas ilgileri, kazançlı bir deniz imparatorluğunu yaratmak ve sürdürmek doğrultusunda idi. Ne yeterli insan ve silah kaynakları, ne de geniş toprakları ele geçirmeye ve elde tutmaya çalışma yönünde dürtüleri vardı (Arnold,2000:52).

✱ Portekiz ve İspanya'nın deniz egemenliği 1600'lere kadar sürdü. Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi denizcilik potansiyeli olan devletler henüz İberik yarımadasının bu iki devleti gibi denize açılmamışlardı. Çünkü, devletlerin kaderini yalnız coğrafya belirlemez. Bu devletler iç sorunlarını çözdükten ve Din Savaşları badiresini atlattıktan sonra, Okyanusların açtığı bu büyük olanaktan yararlanmaya başlayacaklardır(Oral Sander, Siyasi Tarih (İlk Çağlardan 1918'e), Ankara:İmge Kitabevi .2000.s.82).

✱ **Cristof Colomb'un 1492'deki Hatalı Buluşunun Sonu Nedir?**

Cristof Colomb (1451-1506) Amerika'yı keşfeden ilk insan değildi. Bu kavram onun yolculuğu başlamadan on beş bin yıl önce gerçekleşmişti. Yeni Dünya'ya ulaşan ilk Avrupalı da o değildi, bunu da en az beş yüz yıl önce başkaları yapmıştı. Yada yaptığı dört yolculuk sonucunda Kuzey Amerika'nın anakarasına ilk ulaşan ilk kâşif de o değildi. Bu da onun ölümünden yedi sene sonra gerçekleşmişti. Peki o zaman komuta ettiği üç küçük geminin önde gideninden 12 Ekim 1492 günü akşam üstü yükselen “Kara göründü” çılgılığının ne gibi tarihsel önemi vardı?

15.yüzyılın ortalarında dünyanın düz değil, yuvarlak olduğu fikri geniş bir bilim adamı ve matematikçiler kitlesi tarafından kabul edilmişti. Denizciler buna daha çok şüphe ile yaklaşıyorlardı. Ama Colomb, sadece dünyanın yuvarlak olduğuna değil, batıya yolculuk ederek Asya'ya da ulaşabileceğine inanıyordu. Colomb'un 1492'deki hatalı buluşu sonucu bilinen dünyanın boyutları iki katına çıktı ve tarihin gidişi değişti (Greenway, 2001:9).

✱ **Kızılderili İsmi Kimler Taktı?**

Cristof Colomb 1492'de Karayib Adaları'na çıktığında, amacına ulaştığından emin bir şekilde Hindistan topraklarında bulunduğunu düşünmüştü. Sonuç olarak bu topraklarda yaşayan insanlara da Hintli demişti. Bundan beş yüz yıl önce, Vikinglerin karşılaştığı halklar kırmızıyı o kadar çok seviyorlardı ki, topraktan elde ettikleri boyalarla yüzlerini kırmızıya boyuyorlardı. Bu esmer derili

insanlara “kızıl adamlar” ve “kızıl derililer” ismini takmışlardı. Kesinlikle hakaret anlamı taşımayan bu isimler, daha çok Kuzey ve Güney Amerika yerlilerini tanımlamak için geniş bir biçimde kullanılmaya başlandı (Greenway, 2001:4).

❖ **ABD-Fransa Antlaşması:**

ABD Başkanı Thomas Jefferson, Fransa ile Louisiana antlaşmasını yaptı. 1803’te 16 milyon dolar karşılığında Louisiana’nın satın alınışını gerçekleştirdi ve Birleşik Devletlerin topraklarını iki kat büyüttü (Greenway, 2001:26).

❖ **Vikingler Kimdir?**

VIII. yüzyılın sonlarında Baltık ve Kuzey Denizi’nin çevresindeki halkı şaşkınlığa uğratan beklenmedik bir aydınlanma yaşanmıştı. Yüzyıllarca önce bu Almanca konuşan kuzeyliler, Avrupa’nın kuzeyindeki büyük yarım adası ile çevredeki adalara yerleşmişler ve zaman içerisinde de Danimarkalı, İsveçli ve Norveçli olarak tanınmaya başlamışlardı. Kuzeyliler barış içinde yaşayan yerleşim bölgelerini istila ettiler. Bu kişilere kökeninde yoğun bir belirsizlik içeren “Viking” adı verildi. Eski Norveç ve İzlanda dilinde de Viking korsan saldırısı ya da yağma anlamına gelirken, Viking korsan ve saldırgan anlamına gelmeye başladı. Ayrıca savaşçı ya da asker anlamına da gelmektedir. Belki Viking sözcüğü daha sonraları denizci ve tüccar anlamına gelen aynı kasabalı; yani hemşehri sözcüğüyle de ilgili olabilir (Boorstin, 1996:200).

❖ **Avrupalılar Neden Afrika Şehri Timbuktu’yu Çekici Buluyordu?**

Afrika’ya gelen Avrupalı kâşiflerden birçoğu özellikle Timbuktu’yu ziyaret ediyordu. 11.yüzyılda kurulmuş olan bu şehir, 15.yüzyılda Müslümanlığın önemli bir kültür merkezi olmuştu. Dünyanın ilk üniversitelerinden bir tanesi burada kurulmuştu. Kutsal şehir Mekke gibi Müslüman olmayanların giremediği bir şehirdi ve Avrupalılar için Müslümanlık kültürünün gizemini temsil ediyordu. Eğer Timbuktu anlaşılabilirse Müslüman dünyası da anlaşılabilir (Hynson, 2001a:32)

❄ **Avrupalıların Asya'daki İlk Kolonisi Hangisiydi?**

Goa, Avrupalıların Asya kıtasında kurduğu ilk koloniydi. Burası Portekizlilerin Hindistan'daki başkenti olmuştu. Burası aynı zamanda Hindistan'ın bağımsızlık kazanan son bölgesiydi. Hindistan, Britanya'dan bağımsızlığını 1947 yılında aldı ama Goa 1961 yılına kadar Hindistan'a katılmadı (Hynson, 2001b:32).

❄ **Colomb Nerede Toprağa Verildi?**

Colomb, 20 Mayıs 1506'da İspanya'nın Valladolid kentindeki evinde öldü. Tabutu, 1513 yılında Seville'deki bir manastıra taşındı. Colomb'un kalıntıları 1542'de Atlas Okyanusunun diğer tarafındaki Hispaniola'ya götürüldü ve Santo Domingo'daki Santa Maria Katedrali'nde yeniden toprağa verildi. Bununla beraber Colomb'un mezarının Havana'da ya da Seville Katedrali'nde olduğu iddia ediliyor (Hynson,2001b:32).

❄ **Amerika'yı Keşfeden Adamın İtalya'dan Çıkması Tesadüf Mü?**

Ortaçağın geç dönemlerinde Amalfililer, Pisalılar, Venedikliler, Cenevizliler, daha sonraları da Floransalılar kendilerini haritacılığa adanmışlardı. 13. ve 15.yüzyıllar arasında, haritacılık özellikle bir Ceneviz uğraşydı. Mayorka'daki Yahudi haritacılar bu sanatı Cenova'dan öğrenmiş, yaygınlaştırmışlardı. Barselona'daki Katalan, Lizbon'daki Portekiz ekolü, Arap ve daha sonraları da Felemenk ekolü Cenova ekolünü taklit etmişti. Tarihin en büyük kâşifinin Cenova'da dünyaya gelmesinin ve orada yetişmesinin ilginç bir rastlantı olmadığı görülür (Taviani,2003:24).

❄ **Habeşistan'daki Hristiyan Krallık Nasıl Oluştı?**

Marcopolo kara yoluyla Katay'a (Çin), sonra da Cipango'ya (Japonya) ulaşmayı başarmıştı. Kara ve deniz yoluyla Yunanlılar Hindistan'a varmışlardı. Hristiyan misyonerler kara yoluyla Kuzey Kutup Dairesi'ne ve Büyük Rusya'nın en uzak bozkırlarına gitmişlerdi. Vikingler deniz yoluyla Grönland'a ve Kuzey Amerika'nın buzla kaplı kıyılarına ulaşmışlardı. Hristiyan misyonerler Nil ırmağı ve

Kızıldeniz boyunca yol alarak Etiyopya'yı Hristiyanlaştırmışlardı (Taviani,2003:26).

❖ **Vikingler Amerika'yı Keşfetti Mi?**

Vikingler Amerika'yı tanıyorlardı, ama onu keşfetmediler. Coğrafya biliminde “keşfetmek” deyimini “ilk kez varmak” anlamına gelmez. “keşfetmek”, varmak ve dönmek, kâşifin deneyimini yineleyebilecek kişilere bilgi aktarmak demektir. Vikinglerin Amerika'daki olağanüstü deneyimlerinden bir sonuç çıkmamıştır. Grönland'dan farklı olarak Vinland, Markland ve Helluland'a, yani Amerika kıtasına tesadüfen gidilmiş, bu topraklara yerleşilmemiştir (Taviani, 2003:34).

❖ **Colomb'un Girişimine İtalya Neden Destek Vermedi?**

Colomb'un başvurusuna onay alamamasının nedeni, Ceneviz yöneticilerinin Atlas Okyanusu'yla ilgili olası girişimlere güvenmemeleri değildi. Böyle bir girişime inanmamaları diye bir şey yoktu. Aksine, Atlas Okyanusu sorunuyla ilk yüzleşen Cenevizler olmuştu. Ortaçağın güney yarımküre ve uzak topraklarla ilgili boş inançlarını ilk aşanlar da onlardı. Cenevizlerin kuşkuculuğunun nedeni; Ligurya halkının asla boyundan büyük işlere kalkışmayan, kendi sınırlarını bilen, son derece gerçekçi doğası. Cenova halkı, tıpkı Antonio da Noli, Lanzarotto Marocello, Usodimare ve Niccoloso da Recco'nun yaptıkları gibi başka adalar, başka topraklar keşfedebileceklerini pekala biliyordu. Ama daha önce de olduğu gibi, sonradan başkaları çıkagelecekti ve keşifler de her zamanki gibi onlara yarayacaktı (Taviani, 2003:92).

❖ **Cristof Colomb ile Amerigo Vespucci Dosttu:**

Uzman araştırmacıların bildiği ama çoğu kişinin bilmediği bir nokta: Cristof Colomb ile Amerigo Vespucci birbirlerini tanımakla kalmıyorlardı, onlar dosttu. Vespucci diğer armatörlerin de katılımıyla Colomb'un ikinci yolculuğa çıkacağı donanmanın hazırlıklarıyla meşgul olmuştu. Üçüncü yolculuğun hazırlığı içinde iki kahramanı yan yana buluyoruz. Birbirlerine saygı duyan iki dost, aynı mali çıkarlar ve tutkularla, yeni şeylere karşı doymak bilmez merakla işlerine bağlanan iki kişi.

Bu dostluk ve saygıya ilişkin kuşkuya yer bırakmayan gerçek bir belge var: 5 Şubat 1505 tarihli bir mektup:

“Amerigo Vespucci, bana her zaman iyi davrandı” diye yazıyor amiral oğlu Diego’ya,”son derece dürüst bir insan”;”şimdi, benim için bir şeyler yapmak, durumu lehime çevirmek üzere saraya gidiyor”; “benim için mümkün olan her şeyi yapmaya kararlı”; “bundan yararlanmaya ve onun için çalışmaya bak, o elinden gelen her şeyi yapar, konuşur ve işe koyuşur, ondan kuşkulananmamaları için, yapman gerekenleri gizli yap. Benim için yararlı olabilecek her şeyi ona söyledim, bana nasıl davranmış ve davranmakta oldukları hakkında ona bilgi verdim”. Bunlar, saraya karşı hırçın, geçimsiz ve kuşkucu olduğunu bildiğimiz Colomb’un Vespucci’ye nasıl güven minnettarlık duyduğunu gösteren ifadeler (Taviani, 2003:214-215).

❖ **Colomb’un Keşfettiği Bitkiler Nelerdir?**

Yeşil biber, tatlı patates, mayok, ananas ve başka pek çok bitkinin Colomb’un keşfi olduğu pekala söylenebilir. Fakat kakao, onun keşiflerinden bir değildi. Onun önemini fark edemedi. Haber onun dördüncü yolculuğundan ancak birkaç yıl sonra, Meksika’nın İspanyollar tarafından fethiyle ulaştı (Taviani, 2003:244).

❖ **Colomb Yokluk İçinde Öldüğü İddiası:**

Mali olanaklara sahipti; çevresinde akrabaları, dostları ve hizmetkarları vardı. Ne var ki saray onu terk etti, kamuoyu da unuttu. Bütün zamanların en büyük denizcisi, tarihin en büyük macerasının dahi kahramanı, Valladolid’de, 20 Mayıs 1506 tarihinde Uruç Yortusu’nun arifesinde öldü (Taviani, 2003:276).

❖ **Colomb Büyük Keşfi Gerçekleştirmeseydi, İnsanlık Tarihi Ne Olurdu?**

Bu yararsız bir soru, çünkü şayetler ile tarih oluşturulamaz. Hiç kuşku yok ki eğer 1492 yılında Cenovalı düşsel tasarısını gerçekleştirmemiş olsaydı, Hristiyanlığın, yani Avrupa’nın başka bir denizcisi, 15.yüzyılın sonu ile 16.yüzyılın başlarında, o yılların yolculuk, keşif ve girişim tutkusuyla, Yeni Dünya’nın varlığını Eski Dünya’ya aynı şekilde açıklayacaktı (Taviani, 2003:292).

❄ **Amerika'nın Keşfi Yeni Çağ'ın Başlangıcı:**

Colomb'un maceralı bir yolculuk sonunda tesadüfen Amerika'yı keşfettiği 1492 yılı pek çok kişi tarafından Yeniçağ'ın başlangıcı kabul edilmiştir, çünkü böylece yepyeni bir kıta bulunmuş oluyordu (Ernst.H. Gombrich, Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi (Çev: Ahmet Mumcu), İstanbul: İnkılap Kitabevi,1997 s.206).

❄ **Seyahatlerin Başlangıç Döneminde Devlet ya da Kraliyet Desteği Neden Zorunluydu?**

Büyük seferler için gemileri sağlamanın ve donatmanın maliyeti ve riskleri, tek başına çalışan bir tüccarın ya da maceracının gücünü fazlaca aşıyordu. Ayrıca denizcilerin, limanlarını ve gemilerini kullanmak, gemicilerini istihdam etmek, yeni keşfedilen kara parçalarıyla ilgili hakların garanti altına almak ve öteki güçlerin tecavüzlerine karşı toprak ve ticaret ile ilgili taleplerini koruyabilmek için devletin siyasi otoritesine de ihtiyaçları vardı (Arnold,2000:28).

❄ **İtalya'nın Keşiflere Destekleri Nelerdir?**

Portekiz, İspanya ve İngiltere'nin himayeci tutumlarına karşılık, İtalyanlar da, özellikle harita yapımında ve Akdeniz'de kazandıkları denizcilik teknikleri konusundaki fikirlerini ve ustalıklarını Batı Avrupa'nın hizmetine sundular (Arnold, 2000:28).

❄ **"Amerika" İsminin Kökeniyle İlgili Tartışmalar:**

Bu ismi, Bristol'de gümrük tahsildarı olan ve Cobo'nun resmi maaşını ödeyen Richard Ameryk'ten geldiği ileri sürülmektedir. Fakat Amerika isminin on altıncı yüzyılda basılan ve yaygın biçimde dağıtılan mektupları aracılığıyla yeni bir kıta fikrinin Avrupa'da benimsenmesini sağlayan Floransalı işadamı Amerigo Vespucci'den kaynaklandığı ileri süren daha eski ve belki de daha doğru bir görüş vardır (Arnold,2000:28).

❖ **Ateş Toprakları Adının Menşei:**

Magellan Boğazı'ndan geçerken, geceleri Kızılderili kamplarının ateşleri görülüyordu. Bu yüzden buraya Tierra del Fuego (Ateş Toprakları) adını verdiler (Hynson, 2001c:9). Ateş Toprakları, gemiden bakılınca kıyılarında birçok ateşler görüldüğü için İspanyolcada ateş toprakları anlamına gelen Tierra del Fuego adını aldı, halkına ise Fuegolular dendi (Jules Verne, Magellanya (Çev: İsmet Birkan),Ankara: TUBİTAK Yay,2005, s.37).

❖ **Magellan'ın Ortaya Çıkardığı Yanılgılar:**

Portekizli denizci Ferdinad Magellan 1519'dan 1521'e kadar ki yolculuğunda akılda uzunca zamandır kalan iki büyük yanılgıyı defetti. İlki, şuydu ki, engel (Amerika Kıtası) arasında kolay bir yol vardı. İkincisi engel geçilir geçilmez Çin yakınlarındaydı, Magellan 21 Ekim 1520'de batıya doğru yol gösteren bir boğaz buldu. Bu tam anlamıyla bir zorluğun olduğunu gündeme getirdi. Boğaz uzundu, derindi, kayadan engeller vardı ve yoğun bir sis ve buzlu rüzgarlar tarafından sorun çıkarılıyordu. 38 gün sonra açık okyanusta yelken açtılar (Küçükkalay, 2001:183-184)

❖ **“Australia” İsmi Beşinci Kıtaya Kim Önerdi?**

Beşinci kıtaya Australia isminin verilmesi gerektiğini öneren kişi Matthew Flinders'ti. Ki bu isim Güney denizlerinin ve diğer kıtaların isimleri ile uyumlaştırılmış bir uzun birlikteliğe sahipti (Küçükkalay, 2001:92).

❖ **Dördüncü Kıtaya Amerika İsmi nasıl Verildi?**

Floransalı Amerigo Vespucci Orta ve bilhassa Güney Amerika kıyılarında keşifler yapmıştır. Vespucci seyahatten dönüşünde Floransa'da bulunan bir dostuna yazdığı bir mektupta son seyahatinde ziyaret ettiği memleketlerden bahsederek, Güney yarımkürede yer alan bu geniş toprakların Avrupalıların hiç tanımadıkları yerler olduğunu bildiriyor ve bu yeni topraklara, en eski çağlardan beri malum olan Asya, Avrupa ve Afrika'ya nazaran “Yeni Dünya” adının verilmesinin uygun olacağı fikrini ileri sürüyor. Bu tabir “Mundus Novus” büyük bir alaka

uyandırmıştı.

Vespucci daha sonra dört seyahatinin neticelerini gösteren bir eser yazdı. Bu eser 1506'da Fransızca'ya tercüme edildi. Bir sene sonra da bu eser Latince'ye çevrilerek Martin Waldseemüller'in bir etüdü ile birleştirildi. Kitabın mukaddemesinde Waldseemüller dünyanın eskiden beri bilinen üç kıtasından bahsettikten sonra, Vespucci'nin keşfettiği yerlerin bir dördüncü kıta olarak kabul edilmesi lazım geldiğini ileri sürmüş ve bu yeni kıtaya onu keşfetmiş olanın adının verilmesini teklif etmiştir(Öngör, 1954:76-77).

✱ Colomb'un vefatından iki sene evvel Atlas Okyanusu'nu dört defa kat'eden "Americus Vesputius" adlı bir Floransalı buranın Eski Dünya'dan büsbütün farklı yeni bir kıta olması ihtimalinden bahsetmiştir. Bunun üzerine Almanyalı bir muallim Waldseemüller, yazmış olduğu bir coğrafya kitabının mukaddemesinde Amerika isminin kullanılmasını teklif etmiş ve demiştir ki; "Küre-i arzın dördüncü kıt'ası Americus Vesputius tarafından keşfedilmiş olduğundan onun ismine izafetle bu kıt'aya Amerika demekten bizi meneden sebebi bir türlü anlayamıyorum." İşte bu teklifi herkes kabul etmiş ve yeni kıt'aya Amerika ismi verilmiştir. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra anlaşılmıştır ki Amerika yerine Colombiya denseydi daha doğru olacaktı (Niyazi, 1932: 42).

✱ **Yerlilerin Sayısı Azalıyor:**

İspanyollar, keşfettikleri yeni kıtanın üzerine bir felaket kuşu gibi çökmüşlerdi. Colomb'un ayak basışından önce Hispaniola'da 300.000 yerlinin yaşadığı sanılmaktadır. 1494-1496 yılları arasında üçte biri imha edilmiştir. 1508'de sayıları 60.000'e düşmüş; 1512'ye kadar bunların da üçte biri öldürülmüştü. 1548 yılında adada yaşamakta olan yerlilerin sayısı, 500'ü geçmiyordu (Leithauser, 1971: 88).

✱ **Chibchas Uygarlığı:**

İspanyol egemenliğindeki topraklarda Maya, Aztek ve İknalar dışında bir uygarlık daha vardı: Chibchas. Bu kavim, altın işçiliğinde çok ilerlemişti. Etraflarını

evreleyen dağların ve uçsuz bucaksız ovaların oluşturduğu tabii duvarlar, Chibchasların başka kabile ve uygarlıklardan uzak yaşamalarına sebep olmuştu. Bu nedenle “New Granada” (bugünkü Colombiya Cumhuriyetinin bulunduğu topraklar), Güney Amerika’nın en geç keşfedilen bölgesi oldun (Leithauser, 1971:216).

✱ **ABD’yi Colomb’un Keşfetmediği Kesinleşti:**

Yeni Zelandalı arkeologlar Şili’de yaptıkları kazılarda Pasifik’teki Polinizya bölgesinde yaşayanların Amerika’ya Cristof Colomb’dan en az 100 yıl önce ulaştığını ortaya koydu. Burada bulunan tavuk kemiklerinin bu bölgede yaşayan Tanga, Samua ve Hawai gibi yerlerden gelmiş olduğu kesinleşti. Yani bu bölgede yaşayan insanlar Colomb’dan önce Amerika’ya ayak basıp kendi hayvanlarını da buraya getirmiş. Yapılan karbon testleri sadece Polinizya bölgesine özgü olan tavukların kemiklerinin 1203 ile 1424 yılları arasına ait olduğunu belirledi. Colomb ise Amerika kıtasına 1492 yılında ulaşmıştı. Polinizya bölgesi Güneydoğu Asya’dan ayrılan insanlar tarafından üç bin yıl önce yaşam yeri olarak seçildi. Bu tespitler ünlü bilim dergisi Live Science tarafından bugünkü sayısında tüm dünyaya duyurdu (Vatan Gazetesi,07.06.07).